

Měníci se Rusko

V pařížských kabaretech předvádějí hříčku, která prý je úspěchem sezony: pozvou tam na jeviště pána z obecenstva, nabídnou mu zdvořile židli a nechají ho tam chvíli sedět. Několik metrů před ním objeví se hezká mladá žena, která se pomalu začne svlékat do naha. Ku podivu, pán zachovává lhostejný a neúčastný výraz ve tváři, jako by se asi díval na holou zeď, což sotva odpovídá mužské přirozenosti. Pak se objeví jiná mladá žena a počíná si stejně zajímavě. Na pánovi se objevují příznaky nesmírné nudy. Rozhlíží se, jako by se snažil vypátrat, proč ho sem vlastně posadili. Obecenstvo se zmitá smíchy: tak komická prý je lhostejnost pána z publika v této pikantní situaci. Vysvětlení je v tom, že nějak vtipně sestavenými zrcadly je pánovi vzata možnost vidět, co se děje přímo před ním a co celé hlediště vidí.

Bůhví, že naši komunisté jsou podobným úspěchem sezony. Nějak důmyslně sestrojenými zrcadly vzal jim Stalin možnost vidět, co se děje přímo před nimi a co celý ostatní svět vidí. Tři čtvrtiny nejstarších komunistických vůdců, tři čtvrtiny vůdců internacionály, tři čtvrtiny vůdců slavné ruské komunistické strany byly více nebo méně důkladně odstraněny; v mnohých případech, věru že v mnohých, je důkladnost nepřekonatelná: nic nedovede člověka tak úplně odstranit jako smrt. Naši komunisté si však přehodili nohu přes nohu a tváří se spokojeně a tak, jako by se vůbec nic nedělo. Vzpomeňme, jak uměli křičet, když někde nějaká buržoasní vláda zavřela jednoho komunistu. Sovětské Rusko odstranilo za poslední rok více komunistických vůdců, než všechny buržoasní vlády dohromady za poslední století. To však, aspoň pokud o vzezření našich komunistů jde, je patrně zcela v pořádku. Pán na jevišti, který dříve míval tak bystré oči, nyní nevidí nic.

Nevím ovšem, jak velké právo mají členové evropských komunistických sekcí na projev svých citů. Předpokládám, že asi zcela nepatrné. Ve skutečnosti sedí nyní ve své straně a ve své internacionále jako ve splašeném autobusu. Nevědí, kam je doveze, ale z hrdosti předstírají, jako by vozidlo sami řídili. Chtějí-li zůstat tím, čím byli, mají asi už jen jedinou možnost: v poslední chvíli vyskočit. Někteří to dělají a prožijí asi zbytek svého života v izolaci. Jiní zůstávají v letícím autobuse a tváří se přívětivě na řidiče, aby ho nepodráždili. Co oni řeknou o tomto ruském vývoji, o němž se zajímá celý svět, nemá mnoho ceny, neboť jsou podrobeni poslušnosti tak dokonalé, že to ani nestojí za to, aby se podpisovali na to, co napíší. Nejsouce sami ničím jiným, než hlásnou troubou, kterou někdo jiný přikládá k ústům, nevědí, jaké zvuky z nich budou vycházeti zítra.

Jestliže jejich výroky a posudky jsou tímto způsobem méněcenné a vyměnitelné, musíme se snažit, abychom svým vlastním rozumem pochopili, co se v Rusku děje. Dosud uhání v této zemi Gogolova

trojka neznámo kam. Dosud dívá se ruský člověk na její let s údivem, a rachot, jenž vychází z její jízdy, není o nic menší. Rusko nepřestalo být zemí v pohybu. Ještě tam nic neznamenalo. Ještě ke všemu je tam připojen otazník.

Základní pravdou o posledních ruských událostech jest to, že všechny jsou součástí jakéhosi velkého obratu napravo, všechny jsou jako korálky, navlečené na niti ústupu od toho, co dosud bylo. To není ani třeba dlouze a široce vykládati: nenašel se nikdo, ani nejponiženější komunist, který by tvrdil, že to, co se v Rusku děje, by mohlo být vyloženo jako obrat doleva. Trocký měl pravdu: Stalinův režim představuje Thermidor ruské revoluce. Nevíme jen ještě, jak dalekosáhlý Thermidor. Pravděpodobně ani sám Stalin přesně neví. Trochu vede a trochu jest sám veden. Je v rukou sil, které jsou větší než jeho vlastní uvážení. Jest možno, že Stalin z roku 1924 by se podivil, kdyby mu tehdy bylo dáno poznati Stalina z roku 1937. Je možno, že by se ptal, jakého oblundného zrádce mu to představují.

Nikdo se tak velice nezmění najednou, a i když v Stalinově osobnosti vždycky byly prvky, které ho předurčovaly k tomu, aby se stal vůdcem ruského Thermidoru (Trocký všechny tyto prvky shrnul pod slovem empirismus, kteréžto slovo se více líbí nám než jemu), pravou podstatou toho, co Stalin činí, není asi, že by se mu líbilo tak činiti, nýbrž že jest nucen dodávati následky k příčinám. Jest nástrojem osudu, což znamená tolik, že vyvozuje důsledky z toho, k čemu by i bez něho nutily sovětské Rusko zákony lidské povahy a celkové dnešní situace. Trocký dává si záležet na tom, aby se o dnešním vůdci Ruska vyjadřoval co nejopovrhlivěji. Je velmi pravděpodobno, že, kdyby sám nyní stál na jeho horkém místě, byl by nucen osvojit si aspoň některé z jeho základních linií, jestliže by ovšem měl v sobě dosti opatrnosti a rozvahy, aby nevedl zemi sobě svěřenou přímo do zkázy.

Že se ruský komunismus od dob Leninových do doby Stalinovy tak velice změnil, toho příčinou není toliko rozdíl mezi osobnostmi Leninovou a Stalinovou, ačkoliv ovšem i tento rozdíl sám jest pozoruhodný. Příčinou jest také to, že mezi světovou situací za Lenina a za Stalina není téměř podobnosti. Lenin representoval komunismus v době, kdy situace byla přízniva k útoku, Stalinovi připadlo jej representovati v době, kdy jest nucen k obraně. Bylo by nesmyslné předstírat, že víme, jak by si Lenin za dnešních poměrů počínal. Byla to jistě velmi pevná a ucelená povaha, avšak přece ne tak uzavřená sama do sebe, aby nepozorovala, čeho vyžaduje skutečnost. I on dovedl ustupovat, bylo-li třeba. Daleko menší události než ty, které přiměly Stalina k jeho obratu do prava, přiměly kdysi Lenina k onomu obratu do prava, jehož jméno bylo Nep. Také tehdy byl z toho mezi evropskými komunisty poplach. Ozývaly se mezi nimi hlasy, skoro jako dnes, že z komu-

nistického Ruska se stává nový buržoasní stát a že s tím opravdový komunista nemá nic společného.

Lenin říkal, že tam, kde není možno dostatí se na příkrou horu přímo, je třeba dostatí se na ni v serpentinách. Sláva! Zde je něco, čím se Stalin může omluvit a vysvětlit. Jestliže jeho cílem dosud zůstalo dostatí se na vrchol hory (ani to nezůstalo naprosto jisto v obecném zmatku), hodlá se na ni dostatí v serpentinách co nejpohodlnějších, bez znatelného stoupání, aby to i každému polovičatému komunistovi bylo snesitelné. To Lenin jistě u komunistů předpokládal lepší dech.

Ale jak velkou autoritou vůbec zůstal v dnešních sovětech Lenin? Zajisté, jeho tělo zůstává v moskevském mausoleu vystaveno k nábožnému uctívání lidu. Není to už tak jisto o jeho spisech. Je možno, že sovětská vláda zaujme k nim poměr, jaký měla katolická církev k bibli: nepatří do rukou laiků, nýbrž odborníků. Pověrečnou úctu ke každému Leninovu slovu nemůžeme u Stalina předpokládat; má vlastní tvrdou hlavu; ještě za Leninova života odmítal přece uveřejnití jeho důležitý dopis, adresovaný straně. Ačkoliv Stalin nepřestává mluvit k ruské veřejnosti jménem leninismu, nemůže nikomu zůstatí tajno, že za touto věrností k termínu není také věrnost k věci. Ve skutečnosti provedl Stalin na leninismu revisi aspoň tak velikou, ne-li větší, jako před čtyřiceti lety Bernstein na marxismu. Už sám jeho odvrát od světové revoluce jest třeba hodnotití jako velmi sensační odvrát od leninismu.

Demokratická a po klidu toužící Evropa nebude se jistě nad touto částí Stalinova obratu mrzet a nebude proti němu brát v ochranu věčné revoluční náře, které odstraňuje: je tu o jeden zárodek katastrofy méně. A je tu o velkou naději více, že sovětské Rusko se sejde s demokratickou Evropou k plodné spolupráci. Vytýkají-li dnes demokraté něco Stalinovu režimu, tedy to, co v něm ještě zůstalo ze starého, brutálního komunismu, onu spoustu neucty vůči lidskému životu a cynismu vůči svobodě.

Které byly však hlavní příčiny, jež se staly hnacími silami obratu v Rusku?

Tři příčiny to byly: 1. únava, s kterou se dříve nebo později na své dráze potká každá revoluce a která se zakládá na nepřekonatelných vlastnostech lidských; 2. nepříznivá, téměř tragická zahraniční situace; 3. nutnosti, které vplynuly z průmyslového budování státu.

Začneme s příčinami, skrytými v lidské povaze. Žádná revoluce ji nepředělá úplně. Není elánu takového, aby se neunavil, jestliže po mnoho let se na něj kladou největší požadavky. A není řečnictví tak dokonalého a tak čarodějského, aby dovedlo z člověka vyhnat touhu po klidu a po jistotě živobytí. Kdo se proti těmto nevyhladitelným sklonům lidské povahy postaví, ztroskotá, i když na počátku revoluce mu davy sebe více jásaly vstříc. V tom je vysvětlení, proč tak mnoho revolucionářů první linie skončilo na popravišti, kam je poslala nikoliv reakce, nýbrž unavená revoluce. Zůstávajíce tím, čím byli, nezpozorovali, jak se proměnilo jejich okolí. To, čemu se říká maloměšťáctví a co je ve skutečnosti věčnou lidskou touhou po štěstí, je v lidstvu zakořeněno

mnohem hlouběji, než komunisté byli ochotni věřit. Pro mnohého z nich ukázalo se nakonec osudným, že tomu nechtěl věřit. Dává-li Trocký na srozuměnou, že ho z Ruska vyhnalo maloměšťáctví, má v podstatě pravdu.

Zákony lidské povahy byly největším spojencem Stalinovým v boji proti trockismu. Velká většina ruského lidu dává, jak se zdá, velmi ochotně souhlas k popravám, jimiž Stalin zaplavil zemi. Dokonce připadá, jako by lid v resolucích, na kterých se usnáší, pobízel svého vůdce ještě k větší krvežíznivosti. V tom není jen dokonalá poslušnost vůči tvrdému režimu, který si dovede vynutit souhlas k čemukoliv, je v tom více: zuřivý boj o onu trošku klidu a blahobytu, k němuž se sovětský člověk v posledních letech dopracoval, a nelitostný hněv vůči těm, kteří by jej chtěli rušit. Ruskému lidu bylo vysvětleno, že ti, kteří jsou posíláni na smrt, by jej chtěli štvátí k novým dobrodružstvím, chtěli by z něho zase učinit vojáka ve světové revoluci, pouhou potravu vývoje. Na jedné straně stojí Stalin, který vydává sladké poselství: „Život se zase stal pohodlnějším a veselejším, soudruzi,“ a který ruskému lidu téměř prikazuje módně se šatit a kupovat voňavky, na druhé straně několik lidí, kteří, jak bylo vysvětleno, v nepokojnosti svého ducha chtějí ukládat další oběti, prikazovat další spartánský asketismus, vynalézat nové riskantní světové cíle. Je snad podivno, že lid, vida tyto muže kráčetí na popraviště, si pomyslí, že dostávají, co jim patří?

Stalin se spojil s průměrem proti avantgardě. Není to náhoda: v jeho bytosti je velmi málo avantgardního; jistě cítí větší blízkost k prostému člověku než k intelektuálům strany; praktický rozum, jež na něm neopomine konstatovati žádný pozorovatel, ho četnými svazky spojuje s průměrem. Všechny informace z Ruska praví, že vlna krutého teroru tentokrátě vůbec se netýká lidu, nýbrž právě jen avantgardy. Obyčejný člověk může nyní dosti bezpečně žítí v Rusku, ale intelektuál je ohrožen. Je to revoluce, která se zbavuje svého kvasu, mozku, kterým dosud myslila, čili jest to revoluce unavená, která ráda by se zastavila, a nelibě už snáší pobídky, aby spěchala dopředu. Není v tom zvůle jedince nebo jeho osobní vkus. Stalin je hnán velkými silami společenskými. Kdyby tomu tak nebylo, kde by našel sílu, aby se mohl zbavit celé vůdcovské vrstvy komunistické strany, té strany, která dosud v Rusku zůstává samovládnou?

Odstraňovati vedoucí hlavy své vlastní strany je podnik nebezpečný, ve kterém ten, kdo se ho odváží, lehkou může ztratit sám svou hlavu. Vypadá to, jako by Stalin podřezával větev, na níž sedí. Nemohl by se toho odvážití, kdyby nenašel nějaké nové těžiště, kdyby za ty síly, s nimiž se rozchází, nenašel síly náhradní. Jaké jsou to síly? Zajisté ony, kterým stará revoluční avantgarda překážela a které vyrušovala z jejich klidu. Zajisté takové, které nemají už tolik souvislosti se starým bolševismem. Stalin přehodil výhybku: po pronásledování oposice, kterým se zabýval v celém posledním roce, není už starý leninský bolševismus vedoucí silou v Rusku. Místo něho opřel se Stalin o to, čemu Trocký říká „nejzaostalejší a nejznavenější vrstvy dělníků“, a ve kterých my vidíme vrstvy bližší lidskému normálu, než byla stará bolševická avantgarda.

Nepochybně podpora Stalinovi vyplývá netoliko z „nejznavenějších“, ale také z nejlépe situovaných vrstev sovětské společnosti. V tom ohledu je poučné zjistit, na koho pokoušela se vždy apelovat oposice: na ty vrstvy, které i v proletářském státě zůstaly proletariátem, na nezaměstnané, na špatně placené dělnictvo, jež nezapomnělo, kterak Lenin sliboval, že v sovětském státě každému se dostane všeho „podle jeho potřeb“, na mladou inteligenci, která nepochybně zůstane nespokojenou v každém režimu, na staré revolucionáře, kteří tím, co se stalo, nebyli vnitřně nasyceni. Tyto vrstvy zůstaly v sovětském státě jaksi nezakořeněny. Zato ostatní pevně zapustily kořeny a podporují režim, který jim vytvořil a udržuje jejich výhody.

Ačkoliv by to ovšem žádný komunista dobrovolně nepřipustil, faktem jest, že také v sovětech vznikla různost tříd společenských, přesto, že to ovšem jest proti veškeré komunistické teorii. Nezáleží na tom, že tyto třídy vznikaly jinak, než ve staré kapitalistické společnosti. Přesto jsou to třídy odlišné od sebe — právě jako každé jiné třídy — svým společenským postavením, místem na slunci, které si dovedly dobýt. Že mezi sovětským byrokratem a nekvalifikovaným sovětským dělníkem panuje rovnost, to je omyl, jakého se může dopustiti jenom zatvrzelý a abstraktní dogmatik, zvyklý více nahlížeti do programu, než do skutečnosti. Podstatou vzniku tříd v sovětském státě není ovšem, jako ve státě kapitalistickém, vlastnictví výrobních prostředků, nýbrž, abychom tak řekli, vlastnictví prostředků administrativních. Byrokracie je nejvěrnějším spojencem Stalinovým. Jednak proto, že on to byl, kdo vytvořil její výhodné postavení morální i hmotné, jednak ovšem také proto, že Stalin měl už dávno tolik moci, aby nedbal toho, že úředníci v sovětském státě mají býti voleni a že si prostě osoboval je jmenovati. Tak prosytil celou administrativu lidmi, ve kterých žádné jiné odhodlání nebylo tak pevné, jako odhodlání zachovati svému dobrodinci oddanost. Když ještě Stalin neměl v rukou duši strany, měl v rukou už administrativu státu. Ukázalo se, že je to více a že to rozhoduje. Všichni nyní vidí, že administrativa naprosto zvítězila nad duší strany.

Jak by si ostatně Stalin nerozuměl dobře s byrokracií, když z ní sám vyšel? Také generální sekretář komunistické strany zůstává byrokratem. Je to sekretář, který si odnesl vítězství nad stranou. Ovšem tento sekretář má různé důležité ideje a city, z nichž některé nejsou nepotřebny pro dnešní Evropu.

Opírá se tedy Stalinův režim o byrokracii, která vždy zůstává svým způsobem realistická a opovrhuje proroky a nadšenci, o „znavené“ a o ty maloměstácké živly, kterým se i v sovětském Rusku jaksi podařilo vzniknout. Intelektuální avantgarda a stará bolševická garda se mezi oporami stalinismu nevykytují, částečně také proto, že pro Stalinovu přísmost přestaly se ve světě vyskytovat vůbec. První generace ruské revoluce odstoupila nebo byla zatlačena do pozadí. Sám Stalin patří spíše k druhé generaci. Jeho jméno neznamenalo mnoho ve slavných dnech boje o moc a občanské války. V ruské revoluci je Stalin měsíc, který se objevuje teprve tehdy, když slunce zhasne. Jak velká a sensační výměna osob se udála, jak málo znamená minulost, je patrné z toho, že vedoucím politickým redaktorem oficiálního orgánu

sovětské „Pravdy“ je dnes bývalý liberální žurnalista, který r. 1917 vedl útoky tisku proti Leninovi, který ho nazýval německým agentem, a ježž Lenin nikdy neopominul nazvati padouchem.

(Dokončení.)

F. Peroutka.

poznámky

Je statisticky zjištěno . . .

Dávno už statistická zjištění přestala vzbuzovat nezdolnou víru. Jako jiných věd i statistiky bývalo hojně zneužito, a co začalo pochybnostmi o úředních zprávách z bojišť, nevyhnuo se po válce ani jí. Zažili jsme se statistikami už taková kouzla, že by bylo třeba vytvořit statistice zvláštní morálku, aby zas nabyla autority: morálku neúprosné pravdivosti, jež odolá všem svodům rafinovaných sestav. Nepochybně příznivě by vynikla, ve světě nesprávných a nekontrolovatelných číslic, jakými prý se hemžívaly statistiky diktatur, statistika, která by se od nich demokraticky odlišila nejen správností bez výhrad, ale naprostou otevřeností, která nemůže být podezřívána z nijaké lsti.

Zajisté mimo každé podezření je „Statistická zpráva hlavního města Prahy za léta 1930—1933“, která však obsahuje i některé údaje z let 1934 a 1935. Zpráva ta, redigovaná představeným statistického úřadu J. Šiškou, v úvodě, spolupodepsaném universitním profesorem drem V. Mildschuhem, upozorňuje sama na to, že prvá z městských i státních statistik „vtěluje ve skutek podrobný velkorýsý plán“ statistik kulturních. Opravdu tam kulturní zájemci, ve statistice neodborníci, kterým právě pro svoje data o životě kulturním byla zaslána, najdou na str. 363—443 neméně než stočtyři tabulky (správně-li bylo počítáno), tiknoucí se duchové kultury: zvedí spoustu podrobností nejen o školství a lidových chově, ale i o slovesné tvorbě; o počtu děl původních i přeložených, podle oboru i jazyka roztríděných, o tisku periodickém, dokonce se vyskytuje statistika konfiskací. Devět tabulek je věnováno knihovnám a archivům, devatenáct nejen museím a obrazárnám, ale i věci tak pomijivé, jako jsou umělecké výstavy. Divadlům pak od státních až po loutkové a ochotnická patří tabulek osmnáct. Čtenář nad nimi uvěří ve slova úvodu, že „duchovní svět, v němž jde o koloběh (tvorbu, reprodukci a spotřebu) nehmotných statků, jichž hodnota dochází výrazu spíše kvalitou než kvantitou, nevy-myká se zkoumáním metodou číselnou. Naopak — právě této badatelské metodě kynou tu bohaté možnosti, vědecká kořist ceny dokumentární, průkazné a objevitelské. Potřebuje arci k plnému jejich rozvinutí — zejména ke zkoumáním o mezinárodní kulturní bilanci, o světové výměně duchovních hodnot — co nejširších základů srovnávacích, jimž dnešek není přízniv; náleží jí však budoucnost: může klidně vyčkávat lepších dob pro mezinárodní součinnost duchů, pracujících za týmž vyšším cílem . . .“

Po těchto vskutku demokratických větách nezbyvá než přičíst nepochopitelnému nedopatření — nebo snad nějakému hmotnému nátlaku úspornému — že pro mezinárodní kulturní bilanci a součinnost duchů pracujících za týmž vyšším cílem nebylo plně užito některých srovnávacích možností zcela místních a patrně snadno dostupných. Vynechané ty možnosti lze již v obsahu postihnout právě na místech duchové směny nejživější: ve statistikách pražských universit a pražských divadel. Statistika duchovní kultury, A. Školství, na str. 364—365 počíná tabulkou 332: Přednášky, stav učitelských sil a posluchačů, stipendia a kolejně na Karlově universitě v Praze v letech 1882/83—1933/34. Následují tytéž údaje „na pražských vysokých školách“ ve školních letech 1929/30—1933/34. Pak „Posluchačstvo pražských universit a vysokých škol technických podle fakult a studijních odborů“ v zimních semestrech 1930/31—1933/34. Poté již přehled středních škol „podle jich druhů a vyučovací řeči“, takový i přehled škol odborných, načež 339—341 jsou české veřejné školy obecné a měšťanské, kdežto 342. jsou německé veřejné školy obecné a měšťanské. Ale jestliže universita Karlova je samostatně sledována od rozdělení pražské university 1882/83 až do r. 1934, universita německá samostatně tabulky vůbec postrádá. Je statisticky zjištěno co nejvíce skutečností o universitě české, je jich statisticky co nejvíce zamlčeno o universitě německé. I když snad ne-

třeba hned věřit ve zlý úmysl, politicky naivní, přece je tu, byť ne úplně, promeškána jedinečná srovnávací možnost pro mezinárodní kulturní bilanci ve městě, jež, pokud známo, jediné v Evropě a jediné na světě se pyšní dvěma universitami. Statistická zpráva hlavního města Prahy, tištěná ve dvou jazycích, českém a francouzském, nás ve své první statistice duchovní kultury o tuto velkolepou chloubu v nevyvětlitelném studu připravila. Dlužno se obávat, že tím poskytlá vítanou zbraň nepřátelské propagandě Weigelovců.

Podobně je tomu v míře ještě vyšší ve statistice pražských divadel. Tam je statisticky zjištěno: Národní divadlo v Praze v letech 1883—1935. Tedy od svého znovuočtení po požáru. Stavovské divadlo v letech 1930—1935. Tedy od svého zavržení, slovy zprávy: „... přešlo v českou správu dne 16. listopadu 1920.“ Městská divadla v letech 1907—1935. — Povšechný stav a personál pražských divadel koncem r. 1934. — Finanční stav hlavních pražských divadel v r. 1934. — Zájezdy pražských divadel v r. 1934. Počet představení, hraných autorů a kusů v pražských divadlech v l. 1930—1935, kde je Nové německé divadlo a Kleine Bühne, v tabulkách 398. a 399 zahrnuté mezi „Soukromá — Particuliers“... „v tom divadla německá — dont théâtres allemands“ a také „Soukromá německá — particuliers allemands“, kde tedy obě německá divadla po Tyláčku, Aréně na Smíchově a v Bráníku nenápadně jsou zahrzena za lesním divadlem v Krči. Je vidět, že zkoumání metodou číselnou bohatě možnosti, jež mu kynou z duchovního světa nehmotných statků a spíše kvalit než kvantit, přece jen dovádí občas k výsledkům poněkud kalibanským.

Další tabulka, 404, rozlišuje „Díla provozovaná v pražských divadlech 1930—1935“ podle „druhu a podle pohlaví a národnosti autorů“, kdež však se o vztahu obou divadelních jazyků pražských nedovíme více než z tabulek předchozích, ač již tam je kulturní poměr zřejmý v náš prospěch. Následují tabulky: Autoři, hraní v Národním a Stavovském divadle 1930—1934. Čili úplný přehled repertoaru i jeho provozu, vyjme-li názvy her. Dále zpěvohry Smetanovy, Dvořákovy a Fibichovy v obou státních divadlech 1883—1935. Autoři, hraní v Městských divadlech 1930 až 1934. Loutková divadla. Ochotníci.

Nové německé divadlo a Kleine Bühne jakýchkoli samostatných a podobně podrobných tabulek postrádá. Je statisticky zjištěna dosti přesně kulturní úroveň českého divadla, její vztah ke kultuře světové. Je statisticky zamlčena dosti dokonale kulturní úroveň divadla německého, což už z nejspolečtějších důvodů taktických se v publikaci, určené veřejnosti mezinárodní, zdá hodno politování, neboť zejména repertoárně by srovnávací možnosti mezinárodní kulturní bilance dopadly namnoze v náš prospěch. První statistika duchovní kultury nás tu opětně a ve dvojnásobném smysle připravila o nápadný, do očí bijící důkaz naší vyspělosti.

Není věc pisatelova, jenž dat univerzitních užil k úvodnímu osvětlení statistiky divadelní, sledovat ještě v oblasti výtvarné a hudební, nakolik se tam uplatňuje postup stejného rázu. Je si nadto vědom své poměrně bezbrannosti statistického laika před odborníky, kteří ke své obraně jistě dovedou najít spoustu vědeckých důvodů, proč to jinak nešlo. Předem na ně odpovídá slovem, jež kdysi pronesl Václav Tille: „U nás mají vždycky sto důvodů, proč něco nejde. V Americe mají důvod jen jediný — a pro ten to jde.“ Neboť jako neodborník, uctívý před vědou, je přesvědčen, že statistika jen tehdy je statistikou, jestliže zjišťuje především podle stanoviska jediného, totiž podle stanoviska zjištělosti. Že by data pražské německé university a pražských německých divadel byla méně zjištělostná než táž data česká, nechce mu na rozum ve městě, jež — mluveno statisticky — je jediné město na světě, kde mají dvě university. Kde židovský chrám je postaven ve slohu gotickém a kde Ukřížovaný na mostě má nápis židovský. Ve městě, jež touto staletou snášelivostí slohů, věř i jazyků se statisticky hlásí, vždy zas lepších dob vyčkávající, k onomu krásnému duchu „mezinárodní součinnosti... za týmž vyšším cílem“. A věří pevně, jako statistička, že právě proto tomuto městu, národu a státu náleží budoucnost.

Edmond Konrád.

Na skok v Německu

Jsou dvě Německa. Viditelné a neviditelné. To viditelné můžeme rozdělit opět na solidní, pevné a na strojené, kaširované. To neviditelné se dá pouze vycítit. Občas zavane odkudsi z hlubin prapodivný vánek. Přesto, že slovo mír je

jedním z nejužívanějších slov v německém tisku, přece jen člověka občas něco trkne! Vše, co se dělá, všude kde se tempuje, dělá se, jak všude čteme, pro mírové účely. Hlavně, aby se lidé najedli a byli spokojeni. Ale jen si člověk potřebuje přecházt Ludendorffovu brožurku „Der totale Krieg“, již dostávají veškeré ty práce zcela jiný vzhled.

V Düsseldorfu mají krásnou výstavu „Schaffendes Volk“. Nesmí si dělat tolik reklamy jak by chtěla a nesmí ji připadnout mnoho popularity, protože s ní souběžně je otevřena oficiální výstava „Gebt mir vier Jahre Zeit“ v Berlíně, kde se ukazuje, jak ode dne tak zvané Machtergreifung před čtyřmi lety se Německo proměnilo k lepšímu.

Düsseldorfská výstava svým rozvrhem a obsahem je veliká. Je tu přehlednost, pořádek, čistota, množství příležitosti k umytí rukou, sta laviček a židlí k odpočinutí. Po stránce výstavní ukazují zde Němci ze západních krajů, jaké veliké dílo a pokrok technický byl proveden v posledních letech. Ocealíři tu mají ohromné haly, v nichž ukazují vývoj železa od jeho prvopočátku po dnešní dobu. Železo a umění. Železo a kultura. Železo a lidstvo. Ocel a Německo.

Zvláštní pozornosti se těší výstava silnic, kde se modely, grafickými čarami, hesly, statistickými daty a vykřičníky bombarduje návštěvník: bez silnice není možno dýchat, není možno pracovat, není možno žít. Jsou tu překrásné modely uhelných dolů. Jedna hala je věnována významu průmyslového dorostu. Vliv „Facharbeitsschule“ — vliv zdravé nové krve odborně školených mladých lidí. Jsou tu velké diagramy různých odvětví průmyslových. Je tu na ohromné stěně pracovní rozbor k dokončení jedné lokomotivy a jaké dělníky zaměstná. Ze sta lidí je zapotřebí k dokončení 50% odborných dělníků a mistrů, 32% přiučených dělníků, 18% pomocníků. Vidíme tu knihy, sešity a obrazy určené pro učení. Samá nová vydání. Samé zlepšené metody teoretického výcviku mladého dorostu.

Německá keramika vystavuje velkolepě. Rozšířila svoje výrobky hlavně na pracující třídy. Je tu celá řada nových výrobků keramických, užívaných v dělnických umývárkách a šatnách. Různé výlevky pro umývání obličejů a rukou, pro umývání nohou. Zkrátka keramika se rychle přimkla k novému hnutí, které dovedlo udělat komplement dělníkům, a dovede využít konjunktury: dělník má mít příležitost, aby čistě jedl, aby čistě pil, aby čistotně vykonával své tělesné potřeby, aby se čistě po práci umyl a jel jako pán domů.

Na düsseldorfské výstavě je postavena a obydlena kolonie rodinných domků pro umělce. Kolonie je škaredé slovo. — Usplost je hezčí a odpovídá německému pojmu „Siedlungen“. Kolik tisíců a tisíců domů postavalo v takových Siedlungen! Jak krásně ty domky vypadají. Mají v sobě prvky holandsko-anglické. Vnitřním zařízením se přibližují německému selskému vkusu a to v pěkném smyslu. Nábytek je pevný, jednoduchý. Linie prosté. Snad i zde měl být zatlačen modernismus. Nový život v Německu ho nenávidí. Označují ho jako „jüdischer Linksbolchevismus“. I moderní hudba se nazývá „jüdisches Jazzgedudel“. Když již u těch židů jsme, je s podivem, co se jim vše klade za vinu. Jak veřejně a jak potupně. Hromadně a bez výběru.

Němci dovedou vystavovat. I vystavovací technika je usměrněna. Vše směřuje k hrdému sebevědomí. Proto výstavy jsou tak vzácně čisté, názorné a důstojné. Není to jarmark. Není tu špína a křik. I když se prodávají horké párky, děje se to pěkně čistotně a tiše. Mnoho a mnoho bychom se mohli naučit.

Berlínská výstava „Gebt mir vier Jahre Zeit“ zdánlivě nechytla. Procházejí tudíž většinou školní výpravy. Z výstavy si má odnést návštěvník jeden jediný dojem: před rokem 1933 bylo Německo pustinou, barbařinou, bídou, špinou. Po roce 1933 všichni jsou mohutní, velcí, svět se jim obdivuje, kolem nich se vše točí a každý čin je úspěchem! Zajímavé byly dva ohromné výklady knih. Před rokem 1933 a po něm. Jedna výkladní skříň byla málo osvětlená, naházeny na hromadě spousty literatury (nyní zakázané), vše zaprášeno, roztrháno, zkrátka hromada svinstva a špíny. Bolševismus, židovství a svobodné zednářství. Na stěnách rozvěšeny modernistické obrazy a v pozadí postaveny sochy, které reprezentují v jiných zemích nejnovější umění. To vše znamená ono kulturní: kdysi. V druhé výkladní skříni zářilo jasné světlo. Knihy byly uspořádány, měly tendenci „povzbuzující“, ukazu-

jičí na to, že od Friedricha Velikého až po dnešní dobu bylo hodně pravé krásné literatury, která musela být obnovena. Musela být osvobozena jako spící princezna. Kus pravdy na věci je. Ale nemá se nanášet jako na špek na tři prsty vysoko. Těžko se to polyká. Spousta knih oslavuje nynější režim. Knihy, popisující život v táboře. Jak správně napakovat tornistru, jak číst mapu, jak stopovat, jak věřit, že jenom německý národ může spasit a ozdravit svět. V pozadí výkladní skříně jsou obrázky, znázorňující německé krajinky, německý život rodinný, velikány, boje, bitvy.

A opět ony Reichsautostrassen! Ohromné mosty, široké silnice. Beton a asfalt. Před rokem 1933 utloukaný a ničený autopřemysl. Po roce 1933 chromný rozmach a touha po lidovém vozu. Před čtyřmi lety dané a škrzení. Teď nic! Kup si lidový vůz, naber benzín a hajdy na krásné silnice. Jenomže lidový vůz se ještě nezrodil. Führer sice udeřil pěstí na stůl při zahajovací řeči posledního autosalonu a nařídil, aby byl lidový vůz hotov letos — ale čenichající reporter „New York Times“ vyčenichal a hlásil v novinách, že pěst nepomohla. Vůz nebude hotov ani r. 1940 — za cenu, která by se dala nazvat lidovou.

Celé velké oddělení bylo věnováno výživě a jiné boji proti odpadkům. Na plastických modelech a na mapách se ukazuje množství nových zemědělských příbytků a statečků. Kolik bylo vybudováno nových hřišť a jakých! Organisace „Kraft durch Freude“ pohula lidmi. A zase ta propaganda. Dříve byli lidé smutní, dnes jsou jen veselí.

Ministerstvo pošt a obchodu mělo vystavenou krásnou věc: poštovní úřad — autobus. Bylo možno jím projít a prohlédnout si účelné zařízení. Autobus dojíždí všude tam, kde se shromažďují velké masy lidí: na koupaliště, k lidovým slavnostem, na hory do lyžařských terénů. Všude tam zajíždí poštovní autobus, hlavně ve svátek a v neděli a prodává známky, dopisnice a dokonce vysílá četnu poštovních úředníků, kteří chodí mezi lyžaři, mezi koupajícími se, mezi stolky velkých restaurací a nabízejí lidem známky a listky, aby dopsal známým a vhodili psaní do pojiždné pošty. Toto mírové posílání krásného autobusu jistotně se vyplácí. V době „až to bude muset být“ dostane autobus housenkový pohon a pomůže tam, kde bude tisíce vojáků.

Školní děti procházejí výstavou. Je vidět na nich, že mají v krvi trojstup. Hoši i dívky nesou u boku kromě torby na chleba i láhev na vodu. Nepříjemně působí torby z teletiny na zádech dívek, zvláště, když přes tuto torbu jsou hozeny dva copánky. Připomínají, že tu je smíšená vojna s dívčím mládím.

Dívky obdivují podvodní loď, která tu stojí v pravé velikosti. Arcif, je to staré železo z roku 1918. Ale vlézt do Unterseebootu, to je sensace! Dívky se zastavují před velkým tablem, kde se ukazují distinkce, hodnosti a skupiny všech těch nesčetných mimovojenských organizací. Dvojitě sukno a hvězdička nebo pásek i na ně působí. Kluci mohou oči nechat na originálních závodních vozech říšskoněmeckých automobilek, které hrdě hlásají, že dobyly vítězství v Německu, ve Francii, v severní Africe, v Itálii, všude! Prostě úspěch, úspěch úspěch!

Režie výstavy se nebála nanášeti silnými barvami, a měla snadnou práci při své propagandě, protože návštěvníci věří v to, co se jim předkládá. Jsou tu jistotně pozitivní fakta, je tu opravdu mnoho pozitivní práce vykonané, vymyšlené a vydupané, a vše je osvětlováno tak příznivě, že všichni odcházejí s pocitem, že co bylo vykonáno v Německu, stalo se jen a jedině za poslední čtyři roky a to jen a jedině zásluhou jediného muže, nežidovského Mojžiše nové doby, který se dotekl skály proutkem a zvolal „Gebt mir vier Jahre Zeit“.

Ať již je Německo povzbuzováno a vrháno do činnosti čímkoliv a kýmkoliv, jisto je, že pracuje. Že dělá. Že spěchá. Že žije v horečce. Člověk si při tom maně vzpomíná na Rusko. Dělat. Dělat. Špatně dělat nebo dobře dělat. Vsjo ravnó! Alles gleich! Jen dál. Pryč od čehosi. Blíž k čemusí.

Ne. Nebudeme onou proskřibovanou Quatschbude! Ale dáme pozor. A budeme se také snažit. *Berty Ženatý.*

Co jsem viděl v Moskvě

Nejsem ani pansláv, ani komunista; ba ani nesympatizuju s jednou nebo s druhou z těchto ideologií. Jsem jenom obyčejný občan naší země, který se snaží, pokud se politiky týče, být bez předsudků a mít oči otevřeny. Snad je to v této době a v tomto státě dosti vzácné. Proto předkládám ve vsí skrom-

ností několik myšlenek, které mně napadly a které jsem si seřadil za krátkého pobytu v Moskvě.

První věc, která člověka ze západu v Moskvě překvapí, jsou špatně oblečení lidé. Šaty staré, zmačkané, často špinavé, čepec převládají nad klobouky nejméně o 90%. Člověk se maně ptá sám sebe, jak to asi vypadalo dříve, po revoluci, kdy nedostatek látek musil být ještě větší a kdy se lidé ještě k tomu úmyslně špatně oblékali, z ideologických důvodů. Dnes prý už tyto skrupule ustupují. Jsou-li tudíž ještě nyní lidé v takové většině špatně oblečení, může to být jen ze dvou důvodů: buďto není látek, anebo není peněz na ně. Pravda je, asi obojí. Což jest prvním důkazem toho, že blahobyť obyvatelstva jest na nízkém stupni. U mužů by to snad nebylo důkazem zcela přesvědčivým. Ti mohou konec konců chodit všelijak, zejména jsou-li v zajetí tak egalitářské ideologie a pracují-li rukama. Za důkaz přesvědčivý však to může být považováno u žen. Žádná diktatura nikdy nic nesprávně proti marnivosti ženské. Proto, procházíme-li se po ulicích Moskvy, více nežli čtyřmilionového města, a spatříme-li sotva několik aspoň přibližně elegantně oblečených žen, pozorujeme-li za večerního tance v hotelu Metropol místní děvčata, oblečená sice pokud možná čistě, ale v šatech našich buržoasních služebných, řekneme si: blahobyťu není.

Druhým kritériem, vedle stránky oblekové, jest potrava. Podle našich lidí, žijících v Rusku i v Moskvě už dlouho, jest prý zásobování nevalné a ceny velmi vysoké. Ten, kdo si může něco dát poslat z ciziny, velmi vydatně takové možnosti používá. Tato otázka výživy v celku i v detailech souvisí ostatně zcela úzce s celou ohromnou přestavbou, které se nyní Rusku dostává. Člověk tak může přímo očima ohmatávat na ulicích hlavního města největší problém dnešního Ruska a jeho režimu, problém, kolem kterého se točí vše.

Před válkou prý bylo v Rusku jen 2 miliony obyvatel, kteří pracovali v průmyslových závodech, bez jakékoli spojitosti se zemědělstvím. Všechn ostatek, odečtou-li se státní úředníci a podobné kategorie, připadal na zemědělství. Dnes, po velikém úsilí, které Rusko rozvinulo za účelem industrialisace, pracuje prý v průmyslu na 15 milionů duší. Znamená to tedy, že zemědělství ruskému připadá úkol živiti více než sedmkrát tolik lidí, kteří jsou odpoutáni od práce na půdě. A tu, přestože se tvrdí, že se režimu podařilo až třikrát znásobiti výnos země, nestačí to. Patrně proto, že se současně zvýšil také počet obyvatelstva a pak proto, že distribuce vázne.

Vázne ostatně v poslední době jistě i výnos půdy, a to v důsledku zavedení kolchozů. Zdá se rozhodně, že tato poslední vymoženost režimu nenáleží k jeho nešťastnějším dílům. Naši lidé v Moskvě, kteří znají znamenitě Rusko předválečné, revolucní i dnešní, kteří mluví rusky jako Rusové a mohou tudíž proniknouti hluboko do pravého stavu věci, dovedou vypravovati povážlivě věci o nynějším stavu ruského venkova. Je na příklad zajímavo, že z celého území Svazu ozývají se nyní zapadlí čeští lidé, kteří nemohou vydržeti v prostředí kolchozů. Jsou to hlavně různí váleční zajatci, kteří se někde oženili, zůstali na místě a téměř se rozplynuli v domácím životě, a kteří se nyní, v nesnesitelných pro ně poměrech kolchozních, rozpomínají na svou minulost a žádají přímo za repatriaci. Kolchozy, zbavené podnětu osobního vztahu člověka k půdě, pracují těžce a velmi zhusta nesplňují předepsaný plán. Přesto se jim zrekviruje všechno, a lidem na vsi nezbyvá, než aby se živili, jak mohou.

Ukazuje to na těžké poměry v sovětském zemědělství. Nicméně, obraz celé země, aspoň podle našeho náhledu, nemusí být ještě považován za zcela tragický. Uvažujme takto: poměry na ruských vesnicích nebyly nikdy, ani před válkou, v době blahobyťu poměščíků a velkého zemědělského vývozu, nikterak skvělé. Mužik se měl vždycky špatně, alespoň ve srovnání s našimi měřítky. A tu, má-li se dnes o poznání hůř, neznamená to snad ještě katastrofu. V tak ohromné zemi s obyvatelstvem pověstně pasivním je konec konců možno utahovati šroub životního standardu do značné hloubky a na dosti dlouho. Pro naše mozky až na nepochopitelně dlouho. Celý problém pak spočívá v tom, aby zemědělské obyvatelstvo vydrželo tyto krušné podmínky dotud, dokud se průmysl nedostane na tak uspokojivou výši, aby mohl zemědělcům vynahraditi dobrými a levnými výrobky bídu, kterou vytrpěli vydržováním a vyživováním jeho vzrůstu. A zde jest konstatovati, že podle úsudku svědků, sovětský průmysl alepá slušným vzestupem. Jakost výrobků se lepší, pomalu, ale jistě, a celková povaha výroby s ní. Za jak dlouhou dobu by se oba

konce cyklu mohly spojit, lze ovšem těžko říci. Snad za deset, snad za dvacet let, to už je spíše sféra prorocká.

Je tedy snad možno, po strance ryze hospodářské, dospěti k závěru příznivému. Ano, ale za dvou podmínek politických. První z nich je Stalin. Chceme tím říci, že by bylo patrně nutno, aby tomuto rozvoji sovětského hospodářství zůstala zachována pevná ruka nynějšího vůdce a jeho imponující energie. Druhou podmínkou, zcela nepopiratelnou, pak je mír na hranicích. Proto se jistě sovětský Svaz tak bojí války v Evropě a proto pracuje velmi upřímně pro mír.

Ejhle, může si říci kdokoliv, co všechno lze odvodit z několikaletých procházek po moskevských ulicích. Pospěšme si opakovat ještě jednou to, co bylo řečeno s počátku. Díval jsem se na Moskvu s očima otevřenými, na její domy, na její auta a hlavně na její lidi. Na těch, nelze-li proniknouti do jejich duší, je možno pozorovat jenom, jak jsou oblečeni a vypa-
dají-li blahobytně. Tato dvě hlediska mohou snad někteří ideologové ve své učenosti či zaujatosti považovat za primitivní. Myslím však, že jako základna k dalšímu usuzování budou vždycky dobrá; neboť i když se sociální řád obrátí na ruby, vždycky zůstane mnoho na starobylém: primum vivere, deinde philosophare.

Zdeněk Relhe.

Národní sjednocení a henleinovci myslí stejně

„Vycházejíce z názoru, že nepřátelství mezi národem československým a německým pramení z pohnutek psychologických a ze staletého dějinného vývoje, vyplněného československým antagonismem . . .“

Tak začíná část resoluce ze sjezdu Národního sjednocení, která vyslovuje přesvědčení, že „protivy mezi německou menšinou a státním národem nelze žádnými organizačními nebo administrativními zásahy odstranit.“ Přeložme tuto větu do němčiny a máme totéž, co říká Henleinova strana: nestačí a nepomůže 18. únor, nestačí a nepomůže změna administrativní praxe, nestačí a nepomůže nic. — Jak si Národní sjednocení konkrétně představuje úpravu poměru česko-německého, toho se nedočteme. Slysíme jen: máte to marné chtít spolupráci s Němci; vždy tady byl boj, a tento boj jest a bude; je marné usilovat o změnu tohoto stavu; jest nutno vzít za základ, že mezi Čechy a Němci může být jen boj.

To je zase totéž, co říká SdP. Celá její agitace jest proycena slovem: boj. To je patrné i z boje, který vede proti dohodě z 18. února mezi vládou a německými aktivisty. Tato dohoda vycházela z toho, že ne boj, ale spolupráce jest smyslem česko-německé otázky u nás. — Dvě strany se sešly v tom, že boj mezi Čechy a Němci byl, jest a musí být. Nemají si co vyčítat. Obě stejně směřují k chaosu ve státě.

V. G.

Pozemková reforma v Praze

Kde dříve v Praze byl ještě úplný venkov, jsou dnes celé nové čtvrti. Hlavní město stále roste a tím rostou také jeho potřeby. Ale stejně rostou ceny pozemků. Jeden stavební pozemek stojí dnes na předměstí daleko více, než stálo kdysi celé velké pole. Chce-li někdo vidět krásný doklad bezpracných důchodů, může se podívat na stavební pozemky kolem Prahy. Majitel těchto pozemků vydělal často celé miliony a neměl na tom nejmenší zásluhu. To není a nemůže být soukromou věcí majitelů pozemků a těch, kteří by chtěli stavět. Jedním z hlavních předpokladů stavebního ruchu jsou — poměrně — laciné stavební pozemky. Na tom má zájem i město. I ono musí drazé platit pozemky, které kdysi byly laciným polem; potřebuje jich pro svoje stavby, veřejné budovy, pro komunikace, dopravu; i město má zájem na přirozeném vývoji stavebního ruchu, na tom, aby se stavělo podle určitého plánu, aby stavební ruch nebyl ohrožován pozemkovým vydíráním. Ty nezastavené pozemky, které jako zuby vyčnívají ze zastavěných komplexů, jsou pozemky pozemkových spekulantů, kteří počítají, o kolik ještě více za rok nebo za dva roky vydělají. Kolik dopravních a jiných projektů se v Praze neuskutečnilo jen proto, že majitelé pozemků žádali nepřiměřené částky, které byly nad finanční síly obce! V zájmu zdravého vývoje hlavního města jest, aby i v Praze došlo k pozemkové reformě. Byla-li v popředí letých skutečně — i když to při provádění někdy zaskřípalo — myšlenka, že není správné, aby jedni vlastnili mnoho půdy a druzí aby neměli nic, byla-li velká část půdy za nízké ceny převedena do rukou zemědělců, bylo by dobře, aby i půda

v Praze — a to platí i o jiných městech — nebyla jen předmětem vydělkářství, ale aby i v Praze byla provedena zásada, že cena půdy musí odpovídati potřebám hlavního města. Tažení proti lichvě se zastavilo před pozemkovou lichvou ve velkých městech.

V. G.

Optimismus a pesimismus

Jednou z nejhezčích relací našeho rozhlasu byl rozhovor se Slovákem, který prodává drátěné košíčky, jež je možno obrátiti na devět způsobů. Nemluvil tu člověk, který by měl na různých ustláno. Vzpomíná na to, jak někde na jedinou prodal sto takových košíčků za šedesát Kč. Mluvil tu člověk, který se nebojí života ani bídy. Půjde do Karlových Varů, půjde do Liberce. Nevadí mu, že neumí německy. Najde si někoho, kdo bude německy mluvit a za něho bude vykládat, jak se ty košíčky z drátu dají upotřebit na devět způsobů. Věří, že všude bude nějaká ta inteligencia, která jeho košíčky bude kupovat. Věří, že všude, v Benešově, v Karlových Varech, v Hradci Králové paničky pletou svetry a budou kupovat jeho košíčky na devět způsobů. Prostě: mluvil v rozhlase chudák, který žije den ze dne. A mluvil krásně a optimisticky. Neví, co mu dá a co mu nedá zítřek; neví, nemá zaručeno, že všude bude inteligencia a paničky, jimž prodá svoje drátěné košíčky, které se dají obrátiti na devět způsobů, košíčky, na které je potřeba koupit drát, košíčky, které dají trochu práce, i když je dovede vyrobit velmi zručně.

A porovnejte s tímto chudákem, který tak optimisticky, s takovou láskou k životu mluvil v rozhlasu mnohé z těch, kterým se vede velmi dobře. Je to podivné, ale je to pravda: nejvíce na t. zv. poměry nadávají ti, kterým se vede dobře. A skoro je tu zákonitost: čím lépe se lidem vede, tím více nadávají na t. zv. poměry. A jdete-li na kořen věci: tito lidé, kteří mají velký majetek, si představují věci velmi prostě: politická moc patří těm, kteří mají majetek. Jaký to rozdíl: ten radostný Slovák, který v rozhlase vykládal, jak žije, prodává, jak to dělá, aby byl živ a na druhé straně: lidé, kterým se vede více než dobře a chodí životem otráveni, pomlouvají kde koho, nevěří, že by někdo mohl dělat něco z oddanosti k myšlence!

V. G.

Se zárukou a bez ní

Jsou podniky, které dávají záruku — i písemnou — za své výrobky; ručí za ně do určité doby. V elektrotechnickém průmyslu se užívá značky ESČ, která ručí, že výrobek odpovídá určitým normám.

Ale vyrůstá také podivný typ soukromého podnikání se státní zárukou. Prodělali jsme dobu sanací. Taková státní záruka jest slib sanace. Jest to praktické provádění zásady: opatrnost matka moudrosti. Soukromé podnikání je opatrné; počítá s možností nezdaru; proto chce, aby stát dal záruku, že v případě nezdaru zaplatí tolik a tolik milionů. Barrandovské i hostivařské filmové ateliery mají státní záruku a sotva se počalo filmovat v třetích atelierech, už říkají: zaručil-li se stát ve dvou případech, proč by se neměl zaručiti i v případě třetím? Také exportní průmysl nevystačil se soukromou iniciativou, s prostou silou podnikavosti silných jednotlivců. Musil být zřízen exportní úřad, který by mohl již vydati tlustou knihu o tom, jak náš podnikatel nedovede pronikat na cizí trhy, jak se nedovede přizpůsobit, jak nedovede rozvinouti iniciativu; exportní úřad by mohl také vydati velkou knihu o tom, jak lidé, kteří na jeho práci by měli mít největší zájem, mu házejí klacky pod nohy; dobrý exportní úřad by totiž ukázal, jak málo pro export dělají různí sekretáři průmyslových organizací. Náš průmysl chce vyvážeti. O tom není sporu. Bude-li vyvážeti, bude vydělavati. Ale má jen malou podmínku: ty, státě, zaruč se za to, že dostaneme zapláceno za to, co vyvezeme, zaruč nám, že vyděláme. Uznává se význam cizineckého ruchu. Ale už se žádá: stát ať se zaručí za cizinecký ruch!

Tyto záruky státu nejsou ničím jiným, než sanací in eventum, slibem sanace. Naše podnikání se dovolává stále síly soukromé, iniciativy, Ale jeho představy jsou prostě: riziko ať nese stát. Má-li státní podnik schodek, který z velké části vzniká tím, že tento státní podnik má i určitou funkci sociální, říká se hned: stát neumí podnikat. Ale vyměňuje-li si soukromé podnikání od státu záruku, t. j. slib, že stát zaplatí jeho schodek, svědčí to o velké pohodlnosti a nesvědčí to o tom, že by soukromé podnikání věřilo své síle.

V. G.

politika

J. Thelen:

Proč ne dosud s komunisty

Byly doby, kdy Evropou opravdu obcházelo strašidlo komunismu. Hlavní důvod k tomu byl zřejmě v ruské říjnové revoluci, předurčené k tomu, aby ukazovala cestu k moci všemu ostatnímu dělnictvu. První zemí, která měla následovat ruského příkladu a s níž se v Kremlu počítalo v očekávaném revolučním koncertu Evropy jako s hlavním a vedoucím nástrojem bylo Německo. Tím větší úžas a zděšení vyvolalo v Moskvě nečekané selhání komunistické strany Německa před Hitlerovými fašisty.

Organisátoři ruské revoluce upadli vůbec do největšího omylu, když počítali s revoluční dynamikou neruské Evropy. Nechtěli vidět, že ruská revoluce vyrůstala ze zcela jiných sociálních, politických i psychologických kořenů; odmítali přihlížeti k jiným poměrům v západních zemích Evropy; následkem toho nutili komunistické sekce prováděti takovou politiku, která posazovala do sedla jen síly reakce a fašismu. Politika Sovětského svazu a komunistické internacionály trpěla vždy jednou velikou slabinou: byla konstruována z falešné analýsy světové hospodářské situace. A spoléhala se vždycky více na subjektivní činitele revoluční, na vůdce strany komunistické, než na skutečné objektivní síly a podmínky, bez nichž není žádná revoluce.

V těchto věcech se dožil hořkého zklamání sám Lenin. Věřil, že v okamžiku, kdy vojáci rudé armády budou pochodovati na Varšavu, vzchopí se polský proletariát k boji a vyhlásí komunistickou diktaturu. Polský proletariát se nevzchopil, neřešil ani tuto jedinečně revoluční příznivou situaci revolučními prostředky a rudá armáda nevtáhla vítězně do Varšavy. Naopak byla poražena a v Polsku zesílila reakce. Jak vidět, ruská revoluce neměla oné fascinující, strhující moci, kterou jí přičítali její tvůrcové, ani v dobách do základů hospodářsky rozvrácených a sociálně nejbědnějších.

Stejným nezdarem končí revoluční činnost komunistických stran v západních zemích Evropy. Stěžejním úkolem a historickým posláním komunismu bylo, aby podobně jako v Rusku rozdrtil a vyhladil i všude jinde především socialistické strany a jejich odborové organizace socialistické. V nich spatřovali komunisté hlavní překážku a brzdu komunistické revoluce. Na jejich rozvalinách chystali se vztyčiti vítězný prapor komunismu. Tento první a základní úkol, ukládaný komunistickým sekcím Leninovou a Stalinovou internacionálou, zůstal a patrně již zůstane nesplněn.

Celá taktika komunistické internacionály od jejího založení směřovala jen k tomuto cíli. Každý z jejích světových kongresů od roku 1935 nezabýval se ničím tak důsledně a důkladně jako vynalézáním nejučinějších a nejrafinovanějších prostředků na zničení demokracie a vyhubení demokratického hnutí socialistického. Tak tomu bylo za Lenina jako za Zinověva, tak tomu bylo za Trockého jako za Stalina. Chtějí-li dnes komunisté tuto svou minulost strkatí toliko na Trockého a Zinověva a činiti jen za to odpověd-

nými, popírají základní článek svého desatera, který po celá léta vtloukali s bezpříkladnou úporností do hlav svých stoupenců.

Dnes už je ovšem jisto, že z tohoto patnáctiletého zápasu vyšel komunismus poražen.

Němečtí komunisté nepochybně věřili, že jedině přes mrtvolu demokracie vyvedou lidstvo z kapitalistického pekla do ráje. Proto asi pracovali s takovou mravenčí pílí a neúnavností k porážce demokracie. Proto asi nebyl jim k tomu cíli nikdy žádný z prostředků dost mizerný a podlý. Komunisté v Evropě trpěli vždycky slepotou politickou. Jak jinak by mohli vysvětliti, že dobíjeli v Německu poslední zbytky demokracie v jedné frontě s Hitlerovými fašisty? Jak jinak by dnes mohli omluviti, že také u nás povzbuzovali fašisující reakci házením kamenů po demokratu a humanistovi Masarykovi a po všech demokratech a socialistech, tvrdíce, to že jsou ti praví a nejhorší fašisté, které je nutno na hlavu potříti? V Německu tento omyl zaplatili komunisté existencí. Nedošlo-li u nás k těmto koncům, pak nikoli proto, že by naši komunisté byli moudřejší a prozíravější komunistů německých, ale proto, že jim v jejich nerozumném počínání bylo závčas zabráněno energickou protiakcí naší demokracie.

Je pochopitelné, že po tom všem komunisté jen neradi se ohlížejí na tuto ohydnou podobu své minulosti a upřímně si z plného srdce přejí, aby těchto věcí nebylo již vzpomínáno. Ale i kdyby demokraté mohli a směli komunistům všecky jejich hříchy odpustiti a zapomenouti, historie nezapomene.

Dokud se přičiněním komunistů nedostal v Německu k moci Hitler, zásadou komunistické taktiky bylo, že je třeba nejprve vyříditi humanismus a demokracii a teprve potom buržoasii a fašismu. Na fašistickou formu moci učili nás komunisté pohlížeti jako na poslední formu kapitalistické nadvlády. Věřili, že na konci fašismu začíná se éra komunismu. A namlouvali sobě i druhým, že fašismus je jen hrubší a bezohlednější formou násilí než mírnější násilí demokratické. Z toho usuzovali, že se ho lidstvo rychleji nabaží nežli demokratismu. Ve fašismu spatřovali cosi, co jen může světový vývoj postrčiti k revolučnímu výbuchu. Tato komunistická teorie o povalení fašismu spočívala na bludu, že žádný kulturní a hospodářsky vyspělý národ nesnese na dlouho chomout fašistické despotie.

Skutečný hluboký rozdíl mezi demokracií a fašismem, jak známo, naučil komunisty znáti, chápati a oceňovati teprve Hitler. Německý fašismus nerozdrtil pouze v několika málo měsících milionové komunistické hnutí německé, tuto dlouhodobou chloubu, pýchu a naději komunistické internacionály: stal se zároveň zdrojem trvalého nebezpečí celistvosti sovětského svazu. Toto poznání a nepochybně i strach ruského komunismu ze strašidla mezinárodního fašismu, přiměly Stalina k tomu, že po dvou letech Hitlerovy nadvlády nad šedesátimilionovým národem německým donutil komunistickou internacionálu k revisi a změně té taktiky, která v Německu připravila půdu fašismu.

Uvedený obrat v komunistické taktice provedl VII. kongres komunistické internacionály, dav před necelestvími dvěma roky komunistickým sekcím nesporně reálnější směrnice. Od tohoto data posunuje se těžiště

komunistické politiky k demokracii, dosud komunisty odmítané a potírané, ale také k střízlivější sociální a národnostní politice. Sekce komunistické internacionály revidují své zavilé nepřátelství ke stranám demokratickým a socialistickým. Přicházejí dokonce s nabídkou společného postupu s nimi proti válce a fašismu. Ve Francii vstupují do lidové fronty se všemi demokraty a socialisty, jsou pro Francii silnou, spořádanou a dobře proti útoku zvenčí vyzbrojenou, u nás se učí vyslovovati slova vlast a národ s vážností a úctou, jsou pro územní celistvost a nedělitelnost republiky a v případě potřeby i pro její vojenskou obranu. Pořádají manifestační projevy a na nich slavnostně slibují, že budou státí v prvních řadách s těmi, kdož budou její hranice hájiti i krví a železem, a prohlašují, že tuto válku obrannou nepromění podle dogmat Leninovy věrouky ve válku občanskou.

Tento generální ústup z dosavadních posic vysvětlují svým zmateným a reptajícím straníkům změnou světové situace a nutností vlastní záchrany. Kdo nechceš téhle situaci a z ní vyplývající změně komunistické politiky rychle a bez odporu rozuměti, kdo míníš ještě teď nesmyslně přezvykovati staré téze komunistické o situaci zralé k proletářské revoluci a ke komunistické diktatuře, budeš proklet a z komunistické strany vymrskán jako politický analfabet anebo pomahač a spojenec fašismu. A stejně hrubě zacházejí s těmi, kdo po dlouhých zkušenostech odmítají i nyní vejítí s nimi ve spolek, nevěříce v jejich upřímnost a spatřující v jejich obratu pouhý manévr k načerpání nových sil k příhodnějšímu úderu na demokracii, „až se opět změni situace“.

Nemají skromnosti poražených a počínají si dále takovým způsobem, jako by svůj boj s demokracií byli vyhráli. Pracují už zase starými prostředky. Už zase poručnickými metodami vnucují demokratům rady svého neosvědčivšího se rozumu.

Komunisté přišli s poselstvím, že budou demokratům proti válce a fašismu pomáhat. Zatím pomáhají tak, že je nepřestávají tupit a hanobit. Vyčítají jim, že nejdříve chtěli, aby se komunisté změnili, a když se změnili, že je znovu odmítají. Činí prý tak ze zbabělosti před fašismem.

Demokraté této země už dostatečně prokázali, že dovedou fašismu čeliti. To nemohou však o sobě říci komunisté. Byli jsme svědky toho, jak v době, kdy i v této zemi zvedal fašismus hlavu, rozpouštěli si komunisté dobrovolně, dříve ještě nežli se s ním v otevřeném boji srazili, svoje politické organisace, zbavovali se bezhlavě legálního stranického aparátu, šířili paniku, skrývali se nestatečně v ilegalitě a zabezpečovali svoje vůdce a jejich rodiny vývozem za hranice.

Demokraté mohou uzavíratí spolehlivé spojenectví zase jenom s demokraty. Nechápu dobře, proč by se měli spojovati s živlem, jehož přáním a úmyslem zůstává, aby je mohl na konec sám pohltniti. A nemohou mlčeti a shovívavě přecházeti, jestliže se komunisté ještě dnes staví do posy, jako by dal světový vývoj jim za pravdu. Bezpochyby už zapomněli, jakou to pravdu vlastně hlásali. Že chtěli dělat revoluci a dnes že už o ní nemluví. Že chtěli zřizovat sověty i v Československu a dnes je nevyhlašují ani uprostřed občanské války ve Španělsku. Že chtěli diktaturu a

dnes že se spokojují s demokracií. Potud se komunisté zajisté a značně změnili.

Ale na druhé straně cítíme, že sami tomuto vývoji ještě nevěří. Že všechno to, co dnes musejí hlásat a činit prostě proto, aby nebyli vývojem sami rozdraceni, nečiní z niterného přesvědčení, že vývoj světa spěje opravdu k demokracii. Považují toto období jen za něco přechodného, co zase pomine. Demokratismus je jim jen dočasnou záchranou před fašismem. Dříve chtěli vyřizovat napřed demokracii a potom fašismus, teď tuto metodu obrátili.

„Měníme taktiku, měníme formy a metody, bude-li to vyžadovat situace spojíme se s čertem ďáblem, ale nezměníme ani písmeno na našich zásadách.“ Tak nějak charakterisoval svou komunistickou politiku sám vůdce československé sekce komunistické internacionály poslanec Gottwald. Demokraté jsou však dnes už povinni požadovati od komunistů trochu více, nežli pouhou změnu v taktice. Chtějí-li komunisté jednou spolurozhodovati vážně o osudu československého lidu, o tom, jak má a bude republika nakonec vypadat, nezbuďte jim, než přízřivobití vlastní ideologii ideologi většiny lidu této republiky.

literatura a umění

Literatura a mužnost

Redakce „Přítomnosti“ obrátila se na několik spisovatelů s touto otázkou: V poslední době několikrát byl nadhozen problém mužného charakteru v moderní literatuře a konstatovalo se většinou, že moderní literatura takovým charakterům se vyhýbá.

Pokládáte tuto obžalobu za správnou? Jestliže ano, v čem vidíte příčiny?

Neřekl bych, že se moderní literatura mužnému charakteru vyhýbá; spíš bych soudil, že jej nemůže najít. Ne proto, že by se „ve skutečném životě“ mužné charaktery nevyskytovaly, nýbrž z jiných příčin, z nichž nanačím aspoň některé:

1. Moderní psychologie, kterou literatura samozřejmě přejímá, má sklon k problematičnosti; naproti tomu mužný nebo hrdinský charakter je v podstatě neproblematický a jednoduchý; projevuje se spíše skutky, objektivním a věcně daným dějstvím, než vnitřními stavy a rozpory. Prostě literatura zaměřená na subjektivitu se nemůže dobře setkat s prostým a objektivním slovem mužnosti.

2. Mužnost, statečnost, hrdinství je ponecháváno literatuře nebo pololiteratuře specialisované na epiku nebo její moderní náhražku. Podívejte se na detektivky: snad nikdy nebylo v běžné četbě konsumováno tolik stoprocentních mužů, tolik intelektuálních a fysických výkonů, tolik dobrodružství jako dnes. Mužnost v literatuře zdaleka nevymizela; stala se jenom předmětem jisté, téměř industrialisované výroby na okraji literatury — na tom okraji, kterému se t. zv. vážná literatura opravdu vyhýbá obloukem ne zrovna uctívám.

3. Mužnost (a hrdinství) v literatuře předpokládá pevnou tabuli mravních a společenských hodnot, předpokládá určitý obecně platný ideál, jaký má být pravý a celý muž nebo hrdina. Nemáme takového obecného ideálu; něco jiného je pravou mužností pro člověka smýšlejícího revolučně nežli pro ducha konservativního. Pro

jednoho je střízlivá skepse projevem mužné zralosti, zatím co pro druhého je typickou malodušností; pro jednoho je humanista nebo pacifista bojovníkem, kdežto v očích druhého je neomluvitelným zbabělcem a měkkýšem. Kde není společných a nesporně uznávaných mravních měřítek, tam nemá literatura látky, ze které by mohla udělat pravé muže a hrdiny. *Karel Čapek.*

Že by se moderní literatura vyhýbala mužným charakterům? Zrovna teď, kdy se vytváří nový, mlčelivý, nevtrávný, ale tím heroičtější heroismus? Pomýšlím na vojáka tiše krvácejícího v zákopě, na zajatce v koncentračním táboře, na Scottovu výpravu k jižnímu pólu, na Alberta Schweitzera atd. atd. a táží se: nevycházejí výtky Vámi citované z nějakého falešného pojetí mužnosti a spolu z nesprávné představy o tom, co to je dobré umění? Tak se mi skoro zdá, že nenapravitelní „laudatores temporis acti“ vždycky a v každé době přicházejí se zjištěním, že zrovna ta doba, v níž oni jsou naživu, je nevšedně bídná: a) protože kazí mateřtinu, b) protože má koruptní mravy, c) protože nemá mužů, d) protože nedovede básnicky takový mužský ideál načrtnout. Jiní nechť se s tímto komplexem problémů vypořádají jinak, mně zde dovoluňte, abych odpověděl jako literární historik, jako dramaturg a jako germanista.

Ono totiž zrovna německé písemnictví, které se dnes ohání nejvíc hesly „Männertugend“ a podobně, podává nejkrásnější doklady, jak se s mužností lze vyrovnávat buď básnicky novotářsky, buď epigonsky tuctově. Byla doba, kdy na divadle zavládl sloh ztrnule odhodlaného martyria, jež deklamovalo pathetickými výlevy o tom, že bolest nebolí a smrt že neleká. Přišel však Lessing a rozházel ty lesklé řečičky; ukázal v „Laokoontovi“, že lidský cit, který se nestydí za svou lidskost, je dramatičtější než papouškovaná fráse o mužnosti; polemisoval hned na počátku své „Hamburské dramaturgie“ proti jevištním panákům, kteří odříkávají své naučené věty o samozřejmé povinnosti mučednické . . . dovoluňte, abych citoval z originálu: „Wir wissen jetzt zu wohl die falschen Märtyrer von den wahren zu unterscheiden; wir verachten jene ebenso sehr, als wir diese verehren, und höchstens können sie uns eine melancholische Träne über die Blindheit und den Unsinn auspressen, deren wir die Menschheit überhaupt in ihnen fähig erblicken. Doch diese Träne ist keine von den angenehmen, die das Trauerspiel erregen soll . . .“

Dobrá, řeknete — pardon, řekli by v dnešním Německu. Lessing. Ale to byl tak jako tak hlasatel zásad lidskosti a tolerance a tedy, ač autor vlasteneckého „Filoty“, duch povýtce nehrdinský. Dalo by se s tímto škatulkováním notně polemisovat. Ale budiž. Přejděme k dramatikovi, který je právem uznáván za ztělesňovatele vojenských ctností německých, pruských, brandenburských. I je s podivem, že tento Kleist, nyní jednomyslně přijímaný za muže naprosto „heldisch“, své době, to jest době svých vrstevníků, byl příliš málo pathetický a proto také příliš málo příkladný a hrdinský. Jeho nejvlastenečtější, nejethičtější drama bylo s oficiál. jeviště vylučováno, protože hlavní postava při pohledu na svůj hrob lidsky trpí. Pryč s takovými nemužnými charaktery a motivy, volala dvorská společnost, reprezentovaná jmenovitě dámami a druhořa-

dými literáty. A musili přijít dva tvůrčí kritici, aby takové předsudky odklidili.

Ten prvý z nich se jmenoval Heine, a tedy raději od něho dál, ačkoli jeho překrásná slova v 3. kapitole knihy „Le Grand“ v této spojitosti věru zaslouží být uvedena („Mögen berlinische Gardeleutnants immerhin spötteln und es Feigheit nennen, dass der Prinz von Homburg zurückschaut, wenn er sein offnes Grab erblickt — Heinrich Kleist hatte dennoch ebensoviel Courage wie seine hochbrüstigen, wohlgeschnürten Kollegen . . .“). Ale ten druhý je zcela nepodezřelý, je to Friedrich Hebbel, vedle Kleista dnes právem jmenovaný jakožto další příznačný představitel výbojného Německa; a právě tento příští básník toho nejněmečtějšího, co kdy bylo napsáno, totiž trilogie nibelunské, provedl r. 1850 ostrý řez mezi poesíi Theodora Körnera, jež bychom mohli nazvat rétořem halasného hrdinství, a protrpěnou poesíi mužnosti kleistovské.

Dnes, pane redaktore, dojistá se často chybje tím, že se místo *humanity*, která v sobě skrývá i nutnost sebeobětování a na každý způsob *vždy a všude příkaz heroismu*, v básnictví káže změkčující nebo změkčilá filantropie; ale do Vaší ankety nemohu necítovati závěr onoho Hebblova článku, jenž na okraj Vašeho tématu, o „vyhýbání se mužným charakterům“, napsal: „Todesfurcht und ein Held! Was zu viel ist, ist zu viel! Es war eine Beleidigung für jeden Fähnrich. ‚Ein Butterbrot verlangen Sie von mir? Das geb ich Ihnen nicht! Aber mein Leben — mit Vergnügen!‘“ *Otokar Fischer.*

Umění jest duchovní rovnomocninou života a přírody. Jako nelze z přírody vyloučit kolibříky a motýly (a uznávat jen lvy a tygry), nelze ani literaturu zúžit na pouhé prvky mužské. Měřítko mužnosti může býti platné v tom či onom literárním případě. Jako míra obecná svdčilo by o duševním primitivismu, nad který si sotva lze představit banálnější. Právě umění jest typickou oblastí plodivých příbuzenstev, sklonů, affinit nejrůznějšího druhu. Umělec jest v devadesáti procentech ze sta složeninou a sloučeninou prvků mužských, ženských a dětských. Umělecké dílo — cocktailem, v němž více než v kterémkoliv lidském výtvoru opalisují částky femininní a infantilní. Většina uměleckých děl jest pojmem mužnosti (a jeho protiklady) prostě neměřitelná. Jak lze vyložit tklivý taneční pohyb, nesmrtelný v pomíjejícínosti, jak Schubertovu píseň — mužností?

Nedůvěra, kterou má muž činu k muži spirituálnímu vůbec a k básníkovi zvláště, jest ve vývoji kultury zjev typický. Neboť aktivita a spiritualita jsou protilehlé póly, které po sobě touží, avšak jejich spojení bývá skoro vždy oddáleno do nekonečna. Několik výjimek — lze k nim snad počítat Platóna nebo Krista — jsou ve vývoji lidstva výjimkou.

Činnost literární jest činností po výtce duchovní. Literáti představují málokdy typy dokonalých mužů, vidíme-li hlavní přívlastek mužů ve vůli k činu. Nejen Grabbeův Hannibal viděl v nich položenské stvůry. Onen lyrik, jehož báseň dovede vyvolat revoluci, náleží spíše k legendám, než k dějinným skutečnostem. Schopnost vnějškové aktivity předpokládá často vyloučení odstínů a protimluvů, které nejsou v souladu se zamýšleným cílem: jinak by byla ochromena vůle jednajícího. Muž činu musí se v určitých okolnostech

odhodlat k zjednodušeniu problému, k jistému primitivismu. Ne tak literát: jeho silou není zjednodušení, nýbrž odstínění. Nikoliv čin, nýbrž nejjobsáhlejší niterná pravda a skutečnost. Ta bývá zřídka činu přízniva. Proto se dívají politikové a vojáci na literáty obyčejně s nechutí a opovržením.

Úhrnný pohled na literární vývoj poučí až překvapivě, jak málo literárních děl vyhovuje požadavku mužné aktivity, činorodého jasu, militantní energie, který byl nedávno vysloven z vojenských kruhů a který jest podnětem této ankety. Zajisté: plně mu odpovídá značná část literatury anonymní, mytické, legendární. Hrdinové Homerovi, rekové Niebelungů, ruských bylin, severských ság, starého Zákona, srbských písní atd., to jsou skoro vesměs postavy, sehrávající politický mytus svých národů. Zde básnily přímo národy své vojenské děje a své náboženské zápasy, zde ještě nedospěl vývoj k subjektivismu, od něhož se datuje vznik literatury moderní. Jakmile se spisovatel oddělil od objektivního, anonymního celku národního, nastává diferenciace citová i myšlenková, jež mívá již v zápětí ztrátu objektivně heroických vlastností tvorby. Máloliterární postava moderního písemnictví setkala by se se souhlasem těch, jejichž předním literárním požadavkem jest mužnost. Obstal by před soudem vojáků Hamlet? Don Quijote? Faust? Don Juan? Pečorin? Sorel? Lucien de Rubempré? Rolla? Kníže Myškin? Oblomov? Lewin? Pan Pickwick? Brand? Eugen Oněgin?

Která z těchto postav je s to, aby vystupňovala vojenské ctnosti národa? Jest však si možno představit bez nich, jež ve svém úhrnu vytvořily novodobou sensibilitu, vůbec moderní literární kulturu?

Naproti tomu jest zajímavé, že v literatuře nižšího stupně setkáváme se mnohem častěji s postavami, schopnými vyhovět požadovanému ideálu. Co vykonali hrdinové „Tří mušketýrů“, románů Sienkiewiczových, dramát Rostandových, románů Londonových, Jiráskových atd., nemluvě o dílech Karla Maye a skoro všech hrdinských detektivkách na tomto poli, má pro melioraci charakteru mládeže značný význam. A přece tu jde o písemnictví podružného řádu, pro psychologický vývoj literární celkem nevýznamné!

Kontrast těchto jevů je stejně poučný jako fakt, že z duchů vysoké tvůrčí kategorie nejvíce usilovali o militantní, ba přímo caesarskou literaturu spisovatelé nějak fysicky nebo duchovně vyšinuť: ať jmenuji zalkoholisovaného snílka caesarismu Dietricha Chr. Grabba, ať sebevražednou oběť heroického imperativu kantovského Kleista, ať vydrážděnou zjemnělost nadčlověčského snu Nietzscheova, končícího šílenstvím. Jest třeba jen trochu pochopiti psychologii kontrastu v lidském nitru, aby bylo zřejmo, že právě rozklad v bytosti těchto výjimečných druhů byl nad jiné přízniv vytvoření militantní aktivity, již se jim především nedostávalo.

Nitzsche byl si nejlépe vědom tohoto stavu. Věděl, že se stal největším odhalovatelem dekadence jen proto, že jako nikdo jiný vlastním životem prozkoumal všechny skryté tůně kulturní úpadkovosti.

Jest tedy nutno, dotýkati se daného problému jemnými konečky prstů. Vytýká-li vážený autor vojenských statí právě Karlu Čapkovu nemožnost postav, lze především říci, jak těžko jest si představit na př.

francouzského plukovníka, který by zamítal Baudelaira, poněvadž nepěstuje mužných ctností. A za druhé, že se tu pisatel právě na Čapkovu dopouští křivdy — pokud vůbec vůle k určitému etickému ideálu může určovati ducha literárního díla. Jako máloliterární v českém písemnictví, sní právě Karel Čapek o hrdinovi, odpovídajícím mužnému ideálu. Avšak vůle a touha nemohou rozhodovati o konečném duchu díla, který mnohem více závisí na celém povahovém jádru autorově. Jako národní duch nemůže býti ani duch mužnosti projevem úsilí programového. Jest výsledkem charakteru.

Jak složitá jest vnitřní chemie požadavku, který byl vysloven s takovou měrou primitivnosti, dokazuje fakt, že virilní, mužská povaha autorova může se uplatnit i v okruhu takových etických, uměleckých a náboženských představ a v takovém vývojovém údobí, jež jsou militantním a aktivním ideálům zcela nepřátelské. Kolik náboženských světců a asketů uplatňuje křesťanské ideály s mužskou útočností, nad něž si nelze představit mocnější! Jaký virilní duch jest na př. na samém pomezí dekadentní poesie, takový nespoutaný kondotiér jako byl Artur Rimbaud! V oblasti dekadence samotné vyskytla se řada duchů, jejichž mužnost proniká samotnou hudbou citového a myšlenkového rozkladu, který pěstovali s libostí i odhodláním.

Nelze též opominouti toho, že jsou představy mužnosti závislé na národních celcích, které je utvářejí i na myšlenkovém a citovém rozpoložení doby, v nichž vznikají. Jako celek lze označiti literaturu římskou za mužnější než byla řecká. A přece nedala světu zdaleka tolik jako literatura hellenská. Duch literatury romantické jest naplněn větší měrou prvky ženskými, než literatura vyhraněného ducha klasického. Údobí soumravné analýzy let devadesátých nemohlo míti mužného entusiasmů Whitmanova nebo Verhaerenova.

Starý Goethe, u něhož aktivita a spiritualita nabyly těžce vydobyte rovnováhy, je někdo docela jiný, než Goethe z doby wertherovské rozcitlivělosti. (A přece: nejsou-liž poslední verše mystického choru stařeckého veledíla vyvrcholením mužného života: „Das Unbeschreibliche, hier ist es gethan; das Ewig-Weibliche zieht uns hinan“?) Údobí corneillovské a racinovské s vyhraněnou morálkou feudální cti má zcela jiné předpoklady mužné morálky než údobí Mussetovo, není-liž pravda?

Přes tyto výhrady a v celém vědomí, že udílení návodů, ne-li dokonce rozkazů literárním dělníkům jest počínání velmi ožehavé, neváhám říci, že něco, co sice není mužností ve smyslu vojenském, co se však mužnosti dosti podobá, skutečně existuje. Neřekl bych tomu mužnost, neboť bych se nerad provinil pěstováním jakéhokoliv samčího chovu v literatuře. Ale nazval bych to: pudem skutečnosti, touhou po pravdě, snahou po průkaznosti v literatuře. To jest, co chybí v krajní míře našemu literárnímu ovzduší. Jsou osobnosti, ideje a směry, které se na těchto požadavcích proviňují, nemožné, infantilní, ženské? Nerad bych křivdil ženám, již proto ne, že ženy bývají v našich literárních akcích často jedinými muži, s nimiž se setkáváme. Ale chtěl bych tyto osobnosti nazvati literátskými v hanlivém slova smyslu, ješitnými, koketními, hračkářskými, nepodstatnými a nevyhraněnými popisovači papíru, neznalými skutečného života, ne-

odpovědnými k ideím i umění, opravdu lidmi, zbavenými plného osudu a proto nemužnými v pouhé okrasnosti a v planém duchaplnictví.

Již samy tyto vlastnosti vylučují literaturu, která by mohla býti práva duchu ryzosti, jež svou povahou, chtěj nechtěj, zahrnuje v sobě i ducha mužnosti a plnosti. V tom smyslu jest i správná obžaloba, že se moderní naše literatura mužným charakterům vyhýbá na svou škodu a na škodu skutečnému životu, jehož složitosti, síly a vážnosti ani zdaleka nepostihuje tolik, kolik postihují ze života svých zemí vyzrálé literatury: anglická a francouzská. *Josef Kodíček.*

Bůh nás chraň umění, které by vznikalo tak, že by si romanopisec jednoho dne plivl mužně do dlaní a řekl: „Teď, jářku, stvořím hrdinu s mužným charakterem!“ A přece se může stát, že z tolikerého volání po tak zvané mužnosti, kladu, optimismu vykvete skoro přes noc celý lán mužné, kladné, optimistické literatury, kterou mnoho lidí přijme s nedůvěrou. Zač by taková konjunkturní tvorba stála, můžeme posoudit i podle zkušeností ze Sovětského svazu. Tam se také před časem zvolalo na autory, aby psali kladné a optimistické romány, a výsledek byl ten, že až na několik výjimek napsali i silní umělci samé plochosti. Právě sovětský muž, pracující v potu tváří o výstavbě, se jako čtenář pěkně poděkoval za celou zátopu literatury, která ho povýšila na svého hrdinu a v zájmu kladu a optimismu z něho udělala nejšablonovitějšího panáka.

Onen mužný charakter a optimistický pohled na život je naší literatuře jaksi předpisován, ačkoliv ani literatuře jako všemu umění nesmí být kromě vzdělání, dokonalé znalosti řemesla, čistého srdce, něco boží milosti a hodné zatrachtilé dřiny vůbec nic předpisováno. Nemluvme tu o velmi zvláštních, velmi různých a velmi subtilních pohnutkách tvůrčího aktu. Ale řekněme, že každé dobré umění bude činem samo o sobě, ať již je jeho sujet jakýkoliv. Jde-li v něm o skutečnou tvorbu, o formování chaotické životní syroviny v souměrný tvar, o výstavbu slohového ústrojenství toho či jiného řádu, to jest řádu hudebního, výtvarného i básnického, máme vždycky co činit s mužným charakterem, jež zjišťujeme v samotném tvůrci. Tu máte zcela nepochybně umění kladné a mužné, protože ve všech svých podobách rozmnožuje život a obohacuje člověka. *Josef Kopta.*

Roku 1917 jsem se seznámil v Kyjevě s polským publicistou Jiřím Bandrowským. Studoval kdysi v Praze, znal český život kulturní i politický, psával také do „Lumíra“ i jiných revuí články o soudobé polské literatuře. U nás se stal téměř slavným o převratu svou knihou o legiích „Bílý lev“.

Tento veselý chlapík si naříkal na to, že česká literatura nedovede prý vybavit své hrdiny opravdovým mužným charakterem, je plna sladkého feminismu a hemží se to v ní samými Werthery. Pravda, Jan Maria Plojhar se odhodlá k souboji — ale jak je jinak ve svém celku naměkklý tento nvyv římský poutník! Mužové, kteří u nás měli mužný pohled na život i na umění a kteří tedy mohli stvořit v literatuře skutečný mužný typ, byli podle Bandrowského Havlíček, Neruda, Dyk a Machar, ačkoli tento snad s výhradami, neboť ani jeho Magdaleny ani smutné ženské stíny

z knihy „Zde by měly kvést růže...“ nebudily Polákovu důvěru. Jsme prý vůbec příliš poznamenáni rukou ženy: naše historie začíná se Libuší, naše slavnostní opera je „Libuše“ a naše ze všech nejmilejší je Mařenka z „Prodané nevěsty“; náš nejkrásnější román je „Babička“ a nejzdařilejší jsou v něm ženské postavy, naše nejlepší moderní drama je stále ještě Hilbertova „Vina“ a naše nejhudebnější lyrika je prý poesie Sovova, přímo zalitá tesknoutou z lásky a z ženy. Naše románové skladby historické naproti šťavnatým eroicám Sienkiewiczovým, jsou buď žensky unylé (Třebízský) nebo kronikářsky suché (Jirásek). Maluje-li čerta, tedy jen na zeď — i prožene ho každá česká Káča.

Tak asi do mne hučel tehdy na ulici revolučního Kyjeva, plného plakátů, smetí, řvoucích hesel a otrhaných ruských zběhů s fronty, ten znamenitý a chytrý ochmelka, jakoby vypadlý z „Polského slovníku pijáckého“ od Juliana Tuwima. Ostatně měl nás rád a hlavně — v mnohém měl pravdu. Namítal jsem mu, že nedostatkem mužných charakterů strádá snad všechno moderní písemnictví evropské, také ovšem polské. Není vlastně Corneille posledním velkým básníkem charakterní mravnosti a mužných charakterů ve Francii a tedy i v Evropě? Don Juan umírá na hroznou indiánskou nemoc — svatá Teresa vítězí a s ní po zpupné renaissanci ožívá v baroku mariánský kult, ctný rytíř Quijotte de la Mancha odkládá zbroj, světu začíná vládnout po Marii Medicejské a Alžbětě Anglické Pompadourka, Marie Theresie a Kateřina Veliká. Poslední mužný charakter — žel, ne však v písemnictví, je Napoleon. Jeho obroditelské a sjednocovací dílo, vzrostlé z Velké revoluce, rozmetává nakonec takový Tartuffe a taková sukně jako Metternich.. Jak to vše zrcadlí krásná literatura?

Flaubert byl jistě mužný typ spisovatelský — ale mužné charakteru v jeho díle? Jakou zoufalou galerii jich shromáždil v „Madame Bovary“! Nehynou-li mužné charakteru ruské už v starých Bylinách? — Hrdinové naší doby... t. j. devatenáctého století od Jevgenija Oněgina po knížete Myškina či nebohého Pierra Bezuchova, různé „Satanovy děti“ Przybyszewského, rozvrácené a často dvojvládní bytosti onoho slavného období, jehož otcovství se připisuje Baudelaireovi, démonické a chimérické stíny Villierse de l'Isle Adama a d'Aurevillyho, snovní gourmandové Huysmansovi, překultivovaní epikurejci Waltera Patera a Oscara Wildea — kde jste, mužné charakteru? Spása je pouze v ženě, v její oběti vykupitelské — hlásá všechno wagnerianství. Bouří se Nietzsche marně proti tomu? Mužové však stále ještě si hoví v Hoře Venušině.

Hm, a co tato válka? Tak se ptá polský přítel a zřejmě si od ní mnoho slibuje.

Vytvořilo tedy válečné a poválečné písemnictví obraz mužného charakteru? Měla válka takový mocný vliv na ducha literatury, že z hrůzy bojišť a z třeskotu zbraní přivedla do středu duševního a uměleckého zájmu nejen muže chudáka, šrámkovskou obět vojančiny, švejkovskou podšívku bez starostí a bez charakteru, konečně zaníceného vojáka, bojujícího za nějakou byt i nejasnou myšlenku... ale stvořila i charakter mužný, t. j. uvědomělý, silný a rytířský?

Je nepochybné, že po něm člověk i jeho srdce volá jako po něm pátrá tato anketa. Zatím se čtenáři vrhli

do minulosti a jali se hledat hrdiny. Manie monografií zaplavila svět. Hrdinové technického rozmachu, dobyvatelé vzduchu, dalek, točny a zvukových vln, item lovci mikrobů a jiní zápasníci se smrtí, jakož i její zbrojnoši — okouzlují dychtivé dušinky. Ale v literatuře vládne dosud devatenácté století. Literatura nedorůstá své doby, často ji přímo zrazuje.

Válka je zlo, ale není zlo nejhorší... Život v otroctví, býti zotročován a zotročovati druhé, jest horší. Tak asi to napsal po bitvě u Zborova Masaryk do pamětní knihy 1. pluku na Rusi. Ale světové písemnictví reagovalo na válku vesměs jen žalobným kvílením a dodatečnými, nic neriskujícími protesty. Obojí je ovšem docela bezcenné. Tohle nemůže zadržet hladového vlka, chce-li mít svůj kus krvavého masa.

Jsem přesvědčen o tom, že ze všech bojujících národů národ československý, ač ztratil ve válce mnoho převzácných a drahých duší, doplatil na ni poměrně nejméně. Ale většina naší poválečné poesie pokud zavádí o válku, o pojem hrdinství, o víru v mužné hodnoty, zkrátka o touhu po mužném charakteru, se zpravidla roznaříká, jakoby nás dosud někdo bral na rohy, vášnivě protestuje a deklamuje o ráji, v němž přikázala lvům, aby si hráli s jehňaty.

Tiše se vpropagovala do literatury „pravda“, že vlastně není nijakého hrdinství, není potřebí nějak zvláště zdůrazňovat, že mužům je třeba mužných charakterů, že je zcela falešný pathos, volající člověka k duševní urozenosti, k obětavé statečnosti. Zaplesala rázem srdce všech ulevváků zjevných i tajných. Je tu tedy opravdová obžaloba moderní literatury, že se vyhýbá problému mužného charakteru. V čem příčina? ptá se dále anketa. Řekl jsem, že v literatuře dosud nepíšeme dvacáté století. Táž únava, formalistní žonglérství, nechuť i strach před činem — jako z fin de siècle. Přijdou-li přece tu a tam hrdinové na scénu, přivleku s sebou všecko ztuchlé romantické haraburdí z počátku minulého století: vidíme zbojníky (z podkarpatských lesů), hejtmany a milce ze středověké rytířiny, vidíme i barikády z „proletářské poesie“.

Moderní krásná literatura zaznamenává opravdu zlé manko krásy: nedala dosud ani hotového předobrazu mužného charakterního hrdiny. On má odpouštět svému aischylovskému bratru antickému nebo cornellovskému pokusu o hrdinu křesťanského, nad nimiž vládne buď Ananké nebo Milost boží. Jsou sice záření i hvězdy na duchovním nebi země, jež ho předpovídají, neboť je přitahován magií srdcí, volá po něm sama doba a všechny její živé síly. Gilbert Keith Chesterton vysmál se již v „Napoleonu Nottinghamském“ pošetilé snaze pokrokových puritánů zbavit se mužů, hrdinů i zbraní, planoucích pro svou věc a víru, pro barvy svého štítu. Nejde o kostýmní a aristokratickou kategorii: snad jest moderním hrdinou onen dopravní strážník, jehož jste právě minuli. Je to muž voluntární energie, nikoli nejmenší mezi aviatiky, vojáky, dělníky, bankéři, státníky, námořníky, průmyslovými kapitány — neboť tento muž bezmála vidí svět a jeho život je vůle, statečnost, obět.

Žijeme v éře křesťanské a prosíme Boha, aby nás neopustila. Aby nás také neopustil laskavý duch Dickensův a víra silného srdce Sigrid Undsetové. Pokud jde o můj osobní ideál, je blízek oné skvostné barokní soše v klášterní zahradě v Kuksu: Miles Christianus.

Rudolf Medek.

Moderní literatura, ovšem dobrá moderní literatura se vyhýbá šablonám, a „mužný charakter“ jest jedna z nich. Dnešní spisovatel ví, že člověka nelze zúžit v efektní gesto z historické anekdoty (a dát si ho za rámeček), že člověk je obvyčejnější, tišší, širší, hlubší ve svém působení tady na zemi. Proto moderní literatura, ovšem ta poctivá a svědomitá moderní literatura, nevyrábí „mužné charaktery“, ale snaží se utvářet a vyvíjet slušné, účinné a zodpovědné lidi. Nejsou tak parádní, ale pro kulturní a politické zdraví jsou užitečnější.

Marie Pujmanová.

Olga Srbová:

Náš socialistický realismus

Socialistický realismus je oficiálním literárním směrem v SSSR, kde má všechna práva vyhrazena. Vzpírá, či vzpíralo se mu nemnoho autorů a není divu: socialistický realismus je přímým potomkem realismu, který má v Rusku domovské právo, má tedy silnou oporu v tradici. Kromě toho stále zobrazování socialistické výstavby je mocným propagačním prostředkem. Jde o skutečnost, ne o literaturu; všichni, kteří se literaturou zabývali jakožto takovou, byli nařčeni z eklektického, mrtvého formalistického. Za to vychází za procesu s trockisty „Literaturnaja gazeta“, kde všichni přední básníci komentují událost ve verších, soutěžíce o rozhořčenější titul.

Socialistický realismus se dere i u nás do popředí, dovolává se ruských vzorů. Neznamená to však, bohužel, že se objevilo více spisovatelů, kteří umějí lépe vidět skutečnost a jejichž dílo má při tom sociální dosah; socialistický realismus se stává heslem mladé kritiky, která jím chce měřit díla včerejška i dneška. Máme celou literární skupinu, která zdůrazňuje třídní měřítko v umění — jmenuje se Blok a vydává čtvrtletník *U*. Na Máchových oslavách v Bělé pod Bezdězem se přihlásila k socialistickému realismu mladá generace básnická a utvořila skupinu *Kov*, o níž od té doby nebylo slyšet. Kritický realismus hlásal měsíčník „Kultura doby“ a hlásá jej i všechen komunistický tisk. Tato kvantita potíštěného papíru sama volá po prostudování, zvláště přičteme-li k ní studie Václavkovy a Pospíšilové, které jsou jediným pokusem o aplikaci teorií na skutečný materiál.

Co zaráží při četbě kritických článků těchto časopisů především, je fakt, že se zabývají nejraději literárními zjevy, s jejich stanoviska negativními. Přetiskuje-li časopis *U* Fridlendrův článek o zhoubě formalismu z časopisu „Literaturnyj kritik“, přejímá i jeho měřítko.

V roce, kdy všechny literární směry proklínaly Tyla a Tomička pro jejich kritiku Máchy, neškodí připomenout, že i oni tak činili v zájmu kolektiva, v zájmu českého národa, jehož síly nechtěli oslabovati podružnými otázkami individua a jeho poměru k životu i smrti. Docela stejně jsou dnes zavrhováni socialisticko-realistickými kritiky ti autoři, jejichž dílo se nezabývá „skutečností“, t. j. třídním bojem, a zabývá se vytvářením nové skutečnosti, t. j. uměleckého díla.

Nezáleží jim na umelckém díle — je pak s podivem, proč se zabývajú krásnou literaturou více, než články ve večernících, které hovoří k širší mase.

Cituji Soldanovu poznámku ve 3. čísle „Kultury doby“:

„Puškinovy oslavy v ČSR dosáhly nevidaného rozsahu. To všechno se děje pro stoletého šlechtice, hladkého dvořana v demokratickém Československu, které má přece dnes ve své literatuře docela jiné problémy k řešení, než byly problémy Puškinovy. — Co je na příklad pro nás Evžen Oněgin? Typický literární projev únavy úpadkové aristokratické společnosti, který dnes, po stu letech, nemá ani dokumentární cenu. E. F. Burian při Evženu Oněginovi upadl do formalistického konservování někdejších výrazových forem umění — nota bene protivného nejlepší české tradici.“

V tomhle galimatyáši je zatěžko se vyznat. Byl Puškin, překládaný u nás od samého začátku, protivný české tradici? Ne, ale byl šlechtic; ne sice „úpadkový“, ale na přívlastky nesmíme bráti zřetel, aby se nám nedostalo přívlastku „formalistický“. Pohled na umělce je dojista zvláštní a ne osamoceny, i když tu Soldan přeherodoval sovětské herody, z nichž i citovaný Fridlender praví v *U*:

„Dříve či později bude potřeba položit si takové otázky, jako otázku dědictví, otázku po umelckém významu Puškina, Gribojedova, Gogola. Sovětská veřejnost vyžaduje kladení těchto otázek. Ji zajímá ne to, v čem byl Gribojedov obyčejným statkářem, nýbrž to, co jej odlišuje od všech jeho ostatních třídních druhů, kteří se, jak známo, Gribojedovy nestali.“

I tento rozbor se bude tedy dotýkati umelckého díla jen zdánlivě, ve skutečnosti půjde o zjištění sociologických fakt ze statkářova života. Odtud Václavkovy stížnosti ne do nedostatku umelckých, objektivních sudidel, nýbrž do chudoby naší sociologické literatury. Básnicko dílo je něčím lhostejným vedle jeho osoby a vedle skutečnosti, ze které čerpá. Ve článku O. Krígl v čtvrtletníku *U* se praví, že Vančura přilnul definitivně k buržoasii, protože hrdinou jeho díla není proletář, protože „obrací se k minulosti, již mytologizuje, zastřenou oparem vinné bodrosti. Pravda: Tomuto vývoji vyšel o s o b n ě (proloženo autorem) dáleko vstříc svým přízpůsobením životní základně buržoasie.“

Odtud už je jen krok k debatám, jako byla ta, kterou uspořádal *Blok* s Václavkovou přednáškou o Máchovi — debata, v níž šlo o to, zda Máchův smutek je smutek rodící se měšťanské třídy (Václavek), či zda se Máchova povyšoval do šlechtického stavu tím, že nosil plášť podšitý červeným sametem (Soldan). V zájmu kritického realismu by nám bylo poznamenati, že plášť byl podšit hedvábím a byl pláštěm karbonářů, ale věc je lhostejná; zajímavé je jen, že tyto debaty pokládají za účelné právě literární historici. Jako doklad Máchova materialismu bylo citováno několik veršů, které jsou parafrázemi cizích básní (zvláště čtyřverší „Co tady sním a vypiju“, tolik zdůrazňované s opominutím Hýblava vzoru).

To vše znamená jedno — že jako na nejkrajnější pravici vystávají samozvaní soudci o tom, kdo patří a kdo nepatří do národní kultury, tak zde se připravuje půda pro posuzování faktu, kdo patří a kdo ne na stranu pokroku v literatuře. Obě strany užívají téhož měřítka — jako jedním je národním jen umění

tendenčně a retoricky nacionalistické, tak druhým je jediným uměním dílo, tendenčně popisující ne všechny, nýbrž určité skutečnosti. Obě strany zavrhuji jakékoli pomyšlení na svobodnou existenci umelckého díla.

V uzávěru svého článku staví Fridlender proti Šklovského metodickému rozboru „Vojny a míru“ ne svůj rozbor, nýbrž své mínění, t. j. mínění oficiální sovětské kritiky — že Tolstoj, který se postavil roku 1905 proti revoluci, nedovedl vykreslit hrdinu, který by se dovedl postavit proti válce. Není nám prý třeba Tolstého a Nikolaje Rostova, nýbrž:

„Naopak, úkol sovětské literatury záleží v tom, aby pochopila, že zážitky člověka, jenž jde na vojnu ne na vlastní přání, jest zcela reálné psychologické drama. Ale to je prožívání nižšího, prvního stupně vývoje sebevědomí. Vyšší typ člověka, jenž zákonitě vyrůstá z toho nižšího, to je typ člověka, jenž vlastní zkušeností poznal reálný základ vojny, jenž se od patriarchální hrůzy dovedl povznést k pochopení nutnosti vojny do těch dob, dokud nad ní nezvítězí se zbraní v ruce, typ člověka jenž na cestu této revoluční vojny vstupuje vědomě, bez strachu, právě proto, že dosáhl mnohem vyššího vývoje myšlenek a citů, než Nikolaj Rostov. Zkrátka — typ proletářského revolucionáře.“

Uvádím právě Fridlenderův článek pro jeho typičnost. V SSSR je třeba v literatuře konfekce, šité podle okamžitých požadavků situace. Je jejich věcí, neobracejí-li se k minulosti, ale nechtějí hovořit k zítřku. Demjan Bědnyj psal podle včerejších požadavků a dnešním se už nezavděčil — jeho dílo tedy není uměním. Dogma nahrazuje badání. Opovržený formalista Šklovskij (jehož prózu otiskuje *U* jako nejlepší beletristický příspěvek) praví v úvodu ke své Teorii prózy:

„Zabývám se při studiu literatury zkoumáním jejich vnitřních zákonů. Mám-li uvést paralelu z průmyslu, nezajímá mne situace na světovém bavlnovém trhu, ani politika trustů, nýbrž jen druhy příze a způsoby tkaní.“

Šklovskij je si vědom, že záleží i na odbytu — vylučuje však tuto stránku z metodických důvodů. Tento pohled byl uznán za přežitek, a zkoumání tkáně se vylučuje ze zásady. Záleží především na světovém bavlnářském trhu a všichni kupci přicházejí s týmž druhem bavlny, který je nejprospěšnější kupující — možná. Nelze to říci s určitostí, protože nikdo neví, jaký je to druh a jak byl tkán.

Bedřich Václavek, který je z nejpocitivějších hlasatelů socialistického realismu u nás, vydal „Českou literaturu XX. století“, kde mu především: „Záleží na tom, jak dalece odpovídá subjektivní výtvar básníkův skutečnosti nebo se s ní rozchází, jak dobře básník tuto skutečnost vidí a rozumí směru jejího rozvíjení atd.“ Ovšem, že jde jen o určitou skutečnost, a tímto výběrem už zdůraznil básník umelckou stránku svého díla a je jím stanoveno Václavkovo omezení rozboru. Jeho autor ví, jakou na sebe bere odpovědnost — on sám musí být především znalcem této skutečnosti a musí známkovat díla podle toho, jak se shodují s jeho znalostmi. V praxi se však setkává s daleko komplikovanějšími problémy — jak charakterisovat autora tam, kde nestačí třídní měřítka? A především, jak od sebe odlišit jednotlivá díla? Václavek se tu neliší od Arne Nováka, zabývá se literární stránkou literatury tím, že se utíká k metafoře — ne z přesvědčení, nýbrž z nutnosti, protože nemá konkrétnějších sudidel ani zájmů. Co je nového v jeho literární historii? Zdůrazňování

děl třídně tendenčních podtrhováním této tendence a radami do budoucna. Vidíme i v *U* a především v „Kultuře doby“, oč je tato kritika formalističtější, než bylo zkoumání formalistů — oni zkoumali a tito předkládají dogmata.

Ostatně, ještě k té bavlně. Arménská republika chtěla proslavit svou bavlnu knihou veršů. Přední básníci napsali kouzelné básně o bavlně, kniha však byla odsouzena. Proto, že tyto verše odbytu bavlny neprospějí. Reklamní verše mají větší cenu než umělecké dílo. S tím, doufejme, naši kritičtí realisté nebudou napříště souhlasit. Vždyť se dnes ostře staví proti tomu, aby jejich kruhu byl přičten Robert David, u kterého nemůže být pochyby o třídním zařazení jeho veršů. Nemají však třídně zařazenu osobu autorovu, a dílo samo není ničím — mohlo by být básníkovou autostylisací, a tu oni neuznávají — jak dokázala Anna Pospíšilová rozbořením Otokara Březiny. Nebo je balada přežitků dob feudálních? Nevím. Přála bych si jen, aby ti, kteří už stavějí literární historii na politickém účinku díla, ať jsou napravo nebo nalevo, myslili vedle trhu také na zboží — pak nebude vývoj umění brzden teoretiky. Záleží jen na tom, aby marxističtí teoretici nepohrdali dělníky tehdy, když to jsou dělníci vědy a slova.

Bedřich Pilc:

Návrat SSSR ke klasikům

Futurističtí obrazoborci.

V sovětskému Rusku byla doba, kdy se revoluční síly v umění obrátily proti všem kulturním tradicím. Sovětská vláda ovšem se za toto hnutí nikdy oficiálně nepostavila, ale ani mu nebránila.

Ruský kritik Sabanějev se zmínil ve své knize o dějinách nové ruské hudby o tom, že kulturní a politické revoluce nemohou nikdy jít souběžně vedle sebe. Po každé politické revoluci prosazují se prý požadavky davů a nikoliv umělecké avantgardy. Rozšíření základny musí však ve všech uměních směřovat k tomu, aby se srozumitelnost stala silnějším zákonem, než formální pokusy.

Sabanějev psal tato slova r. 1927, kdy již správnost jeho názorů potvrdilo deset let revolučního vývoje. Bezprostředně po převratu se zdálo, že nyní přišla doba revolučních novotářů v umění a že na ni ruští dělníci a sedláci již dávno čekali, aby se nyní mohli státí jejich fanatickými přívrženci. Nejnadanější z novotářů, Vladimír Majakovskij, vyslovil otevřeně, že jeho boj o novou formu je zároveň bojem proti všem dosavadním literárním hodnotám.

Byla doba, ve které revoluční básníci nejmladší generace, futuristé, imaginisté a jak se všichni jmenovali, dělali všechno, aby potvrdili v nesčetných variacích správnost Bakuninovy zásady: „rozkoš ničení je tvůrčí rozkoš“. Celá literatura byla ovládána bojem proti včerejšku, bojem proti autoritě a všem dosavadním uměleckým hodnotám. Básník Anatolij Marienhov pravil:

„Rozšlapali jsme svými nohama poddanství synů; nasazujeme si drze čepici na hlavu a dáváme nohy křížem. Nelíbí se vám, že se zakrvácení smějeme, že nechceme milionkrátě ždímaný hadr vyždímat ještě jednou, že jsme se odvážili hlasitě vyštěknouti, haf, haf! Ano páteř je tuhá jako telegrafní tyč, nejen moje, ale všech Rusů; páteř, která byla po staletí shrbená . . .“

Tak tuhá páteř není již ani ochotna skláněti se před velikostí klasického literárního výtvaru. Básník Vadim Šeršenevič ohlásil přehodnocení všech hodnot: „Vzývám srdcovou dámou v karetní hře. Odnesu obrazy svatých ke starožitníkovi a proměním oplzlý nápis na plotě v posvátný žalm.“

Majakovskij spojil útoky proti tradičním kulturním hodnotám s útoky proti náboženství:

„Chytneme oblohu za vlasy, náš bič svištivě dopadne na všechno posvátné, položíme slabošské tělo Kristovo na lavici mučednickou. Hej ty tam! Odpusť nám přeca naše viny! Vykup nás, tak jako lotry na Golgotě! Tvoji krev, tvoji šlechtnou krev vylejeme jako vodu ze svých škopků.“

Životní chaos proti formě.

U všech těchto básníků připadá, jako by byli již v mládí tušili onen veliký chaos, který přišel se světovou válkou; je to ostatně úkaz, který můžeme zjistiti nejen v Rusku, ale i v jiných zemích. Na příklad v Německu nebo Francii. Někteří básníci poukazovali v Rusku na to, že po převratu byly vnější životní podmínky takového rázu, že se zdály všechny dosavadní formy zničeny — s nimi i formy umělecké. Nejsilněji prožil to Andrej Bělij, muž, který z předválečné epochy přešel až hluboko do revoluční doby a pochopil obě tato údobí tak dokonale, jako málokdo druhý. Narodil se v roce 1880 a zemřel 1934. Příslušel původně ke skupině symbolistů, k Blokovi, Brjusovovi a Sologubovi. Nedlouho po převratu vyslovil se o vztazích mezi chaosem ve vnějším životě a chaosem životních a uměleckých forem:

„V dnešním Rusku bylo průměrnému člověku vzato vše, oč se opíral celý jeho dosavadní život: víra v neproměnitelnost vnějších existenčních forem, v mravní, politické a estetické základy. Každý až dosud zcela bezděčný pohyb (stiskl se knoflík elektrického zvonku — a dveře se otevřely; natáhla se ruka po krabičce zápalek a již byla v ruce), vyžadoval nyní vědomého jednání a nejkrajnějšího napětí, takže se zdálo, že pro všechno ostatní jednání nezbude již vůbec žádná energie. Chceš-li, aby ti bylo otevřeno, musíš všemi svými tělesnými silami bušiti na dveře. Potřebuješ-li zápalky, musíš proběhnouti půl města. Všechny formy byly setřeny, lidé musí se obejít bez nich; každičkou věc musí pojmenovati znova, musí znova objevovati. Leč za tímto chaosem, který žije pod skleněným příklonem státního poručení, začíná již tu a tam probleskovati jasně individuální tvoření . . .“

Tento formální převrat, který se v životě vyskytoval v umění, působil i dalekosáhle ve vztahu ke kulturní literární minulosti. K tomu přišly ještě vnější potíže; v údobí bojovného komunismu po převratu stal se velmi záhy citelným nedostatek papíru.

Proletkult a tradice.

Futuristé a imaginisté, kteří se domnívali, že jsou ve své vášni pro nové formy zcela spojeni s širokými davy, byli ve skutečnosti na velikém omylu. Netrvalo dlouho, a jejich vliv silně polevil. Perioda jejich největší účinnosti bývá ironicky nazývána „kávovým údobím“ literatury. Proletářské síly došly ve skutečnosti ze zcela jiné strany ke kritice umělecké tradice. Organizace Proletkultu byly založeny brzy po začátku revoluce v roce 1918 — větší významu však nabyly teprve několik let později. Jejich vůdčí duch Bogdanov, jeden z teoretiků ruského marxismu, zabýval se již před válkou problémem proletářské kultury a snažil se nyní ji uskutečnit. Rozvinul teorii, že musí existovati zvláštní proletářská kultura a to bezprostředně po revoluci a že je nejdůležitějším prvkem pro výchovu dělníků a sedláků k socialismu. Tato výchova, mínil Bogdanov, je jednou z cest, jimiž lze dospěti k socialismu, jednou ze tří cest, z nichž obě druhé jsou politika a hospodářství. Zastával proto také názor, že hnutí Proletkultu musí

býti bez veškeré závislosti na politických instancích stránických, a skutečně to prosadil.

V této skupině mohli jste nalézt podivuhodnou změtenici nejrozdílnějších kulturních žvlů. Tematicky projevovala se tu snaha ustoupiti ode všeho, co již bylo; Proletkult měl vlastní časopis, v němž byly všechny charakteristické zjevy literární tradice podrobeny nejostřejší kritice. Bylo zvykem zdůrazňovati novotu nových, nyní právě začínajících uměleckých hledisek tím, že byly vytýkány nedostatky a „chyby“ dosavadní literatury. Na druhé straně projevovalo se však také úsilí vychovávat veliký počet proletářských básníků k básnění. Bogdanov a jeho přátelé se domnívali, že je to možné. Proletkult organizoval všude veliký počet literárních kursů pro dělníky, ve kterých se měli učit psát verše a příběhy. Toto hnutí dosáhlo skutečně značného ohlasu mezi dělníky a sedláky, a kursy byly navštěvovány velmi četnými osobami z těchto občanských vrstev.

Při tom se však brzy vyskytly další značné potíže. Předně se usilovalo o to, aby bylo v těchto kroužcích vytvořeno něco specificky nového, něco specificky proletářského. Na druhé straně však nezbylo nic jiného, než alespoň formálně navázati na směry, které tu již byly. Avšak posledním uměleckým směrem, který měl v Rusku veliký vliv, byl symbolismus. Tak se došlo k podivuhodnému paradoxu, že bylo přece jen nutno navázati na symbolismus, ale také na futurismus a podobné směry, ačkoliv bylo v programu napsáno velikými písmenami, že je nutno začít od začátku. Tyto směry vykvetly ze zcela měšťácké — kapitalistické kultury, pokroková část buržoasie nestála proti nim nijak odmítavě — a nyní měly sloužiti k tomu, aby vyjádřily nové proletářské myšlenky.

Z tohoto konfliktu se nemohla literatura Proletkultu nikdy vyprostiti. Snažila se sice zmírniti protivu tím, že zaváděla do básnictví romantický prvek, který do symbolických forem ovšem zapadal mnohem lépe, než naturalistické obsahy. Romantickou byla i revoluční tendence, která byla v dílech této skupiny nejsilněji zdůrazněna. Současně byla však projevoována i snaha vzdalovati se reality a zromantisovati heroism. Od revolučních myšlenek dospělo se ke kosmickým, a cesta vedla tehdy velmi často od tváren k vesmíru. Umělci se překonávali ve velkých slovech, v superlativech a přehánění: krátce řečeno, byly tu zopakovány nejhroší hříchy symbolismu; jediný rozdíl proti dřívějšímu byl v tom, že se staré symbolické básně zdály býti polity novou revoluční omáčkou.

Tak byl poměr Bogdanova a Proletkultu k literární tradici velmi obojaký. Na jedné straně se nedospělo k tomu, aby se celé umění minulosti jako takové odmítlo; Bogdanov mnohem spíše volal po tom, aby se proletářští umělci učili od dřívějších básníků a mistrů minulosti, při tom však využili přece i poznatků a dojmů, kterých získali v boji o revoluci. Oba tyto úkoly však nebylo možno — jak se brzy ukázalo — sloučiti.

Strana požaduje kulturní souvislost.

Zatím se mezi politickými vůdci komunistické strany množily námitky proti vývoji Proletkultu. Především byl to Lunáčarský, který jakožto první sovětský komisař pro lidovýchovu a vzdělání zdůrazňoval znovu a znovu, že se proletariát musí v prvé řadě učit od buržoasie a že musí uchovati hodnoty, které vytvořila minulost.

Ještě ostřeji se vyjádřil Trocký v jednom svém článku o poměrech měšťácké a proletářské kultury:

„Prozatím nemůže být ani řeči o rychlém vytvoření nové kultury, jež by měla vzniknouti v údobí diktatury. Kulturní rekonstrukce může začít teprve tehdy, až přestane naléhavost diktatury, udržované že-

leznou silou. Diktatury, která nemá v dějinách vůbec obdoby. Tato rekonstrukce pak nebude mít naprosto žádnou třídní povahu. Tyto úvahy zdají se vésti k závěru, že není vůbec žádné proletářské kultury a že žádná nemůže v budoucnosti vzniknouti . . . Takovéto pojmy, jako proletářská literatura nebo proletářská kultura, jsou velmi nebezpečné, poněvadž chtějí nesprávně vtěsnati kulturu budoucnosti do těsných hranic soudobého vývoje. Padělají perspektivy, ničí proporce a měřítka a, co je nejvíce nebezpečné, podvolují se drzosti malých skupin . . .“

Tento Trockého názor nabyl velmi záhy oficiální povahy. Stejně jako Trocký zavrhoval i Lenin hnutí, jež bylo přezváno „Bogdanovismem“. Docházelo stále většího výrazu přesvědčení, že hnutí Proletkultu nemělo ve svých snahách po vytvoření nové proletářské literatury vůbec žádného úspěchu. V souvislosti s tím hledělo se také stále skeptičtěji na Bogdanovovu thesi, že se má jednat nezávisle na politických a hospodářských vůdcích komunistické strany.

Když skončilo v roce 1923 období Proletkultu, prosadilo se ve smyslu názorů Lenina a Trockého hnutí, jež odmítalo pohlížeti na klasiky ruského básnictví výhradně pod zorným úhlem třídního boje. Docházelo se naopak čím dále, tím více k přesvědčení, že kulturní souvislost lze spojit s politickým revolučním vývojem, a tím se posléze dospělo ke zcela nové revoluci: k revoluci, která měla z nevzdělaného národa vytvořiti národ vzdělaný tím, že díla ruských klasiků budou rozšiřována mezi lidem za velmi nízké ceny.

Nová orientace literatury.

Druhá veliká akce, která měla vésti k tomu, aby byla vytvořena nová specificky sovětská ruská literatura, byla zahájena v roce 1929 v souvislosti s vytvořením prvního pětiletého plánu. Měla však zcela jinou povahu, než hnutí Proletkultu, a vedla si i v otázce klasiků zcela jinak než futuristé. Zatím, co básníci v letech 1925 až 1929 požívali poměrné volnosti ve volbě námětů i forem, vynořil se nyní plán, aby byl kompromis s buržoasní literaturou ukončen stejně rázně, jako politika Nepu. Literatura měla podporovati veliké dílo výstavby státu, ba měla se dokonce státi jeho částí. Hlavní činitelé tohoto hnutí, kteří se sjednotili ve sdružení, nazývaném „Rapp“, a jeho vůdce kritik Auerbach (který byl nyní zatčen a asi zastřelen), nepomyslili však na to, že je nutno současně bojovati proti literatuře minulosti. Vycházeli z tematických hledisek a na rozdíl od Bogdanova uvědomili si ovšem ihned všechny rozpory mezi námětem a formou.

Literatura ustoupila příliš stranou, pravil Auerbach, musí se účastniti všeobecného hnutí, líčení pětiletého plánu musí se státi jediným tematem celé sovětské literatury. Spisovatelé nesmějí zůstat lhostejní a neutrální, nýbrž musí zaujmouti svá místa v literární frontě.

Avšak právě v této době, když celý ruský svět uposlechl příkazu Auerbachova a začal psát novely a romány o pětiletém plánu, vyšlo na jevo, že nejsilnější výzbrojí spisovatele, který obrátil svoji pozornost k novému tematickému poli, mohly by se státi prostředky a formy, kterých použili ve svých dílech Tolstoj, Dostojevský, Čechov a jiní. V téže době vzniklo proto i zvláštní hnutí „Zpět k Tolstému“, které získávalo den ode dne více přívrženců.

Již ve starší době učinili jednotliví spisovatelé vědomě Tolstého svým mistrem. Mezi ně náležel na příklad Fadejev, o kterém nadšení sovětských kritikové otevřeně říkali, že je ho nutno stavěti na stejné místo, jako samotného Tolstého. Ale již tento výrok naznačuje, kolik se zatím změnilo. Tolstoj byl nejvyšším vzorem a nemohlo být pro spisovatele větší slávy a pochvaly, než být stavěn vedle něho. V době Proletkultu ne-

byl podobný výrok vůbec myslitelný. Forma a především i psychologie Fadajevova byla opravdu velmi silně Tolstým ovlivněna. Ve způsobu, kterým vypracovává individuální znaky svých postav, poznáme nejlepší tradici Tolstého, právě tak i v jeho úsilí o dobrotivý, humanitní boj, docházející výrazu v jeho románech. Je jisto, že Fadejev dokonale ovládl Tolstého techniku; k ní připojil proletářskou orientaci, takže nebylo divu, že se našli ojedinelí nadšenci, kteří ho stavěli dokonce i nad Tolstého.

Vlivy Tolstého je nyní možno pozorovati na všech možných místech. Ukazuje-li Michal Šolochov ve svém „Tichém Donu“ život kozáků před válkou, za ní a v dobách revoluce, poznáme snadno, že mu posloužil Tolstého román „Válka a mír“ jako vynikající vzor.

Gorkij se dívá nazpět.

Především to však byla největší postava ruské literatury poslední doby, Maxim Gorkij, který nejen vědomým vystoupením, ale především celým svým literárním tvorbou hlásal respektování literární minulosti. Byl to on, který znovu a znovu volal po jejím nejdůkladnějším studiu a dodával k tomu mnohým odvahu, na příklad Fedoru Gladkovovi, který svého času opětovně zdůrazňoval, že je nutno důkladně studovati mistry literatury, zejména ruské, a od nich se učit.

Stanovisko Gorkého bylo však v této věci současně jak nadšené, tak i kritické. On sám prostudoval psychologii Tolstého a Dostojovského nejpečlivějším způsobem. Stopy toho najdete v jeho celém literárním díle. Byl však nesmírně dalek toho, aby se s tím ztotožňoval. Ve své velké řeči na kongresu spisovatelů v roce 1934 na příklad pravil:

„O Dostojevském se s oblibou říkávalo, že býval hledačem pravdy. Jestliže ji opravdu hledal, nalézal ji v brutálních, zvířecích instinktech lidí, které však nepotíral, nýbrž ospravedlňoval. Ano, zvířecí instinkty nemohou být odstraněny, pokud měšťácká společnost ve všech možných formách trpí vlivy, které probouzejí v člověku bestii . . .

Je velmi těžké porozumět tomu, co Dostojevský vlastně hledal, v posledních letech svého života se však obrátil proti jednomu z nejnadanějších a nejčestnějších Rusů, Bělinskému. Domníval se, že je nutno odejmouti Cařihrad Turkům; a že poroba vytvoří ideální morální vztahy mezi velkostatkáři a sedláky. Nelze pochybovat o Dostojevského genialitě. Pokud se týká umění líčení, nedá se jeho nadání srovnávat vůbec s nikým, kromě Shakespeara. Jako osobnost, jako soudce nad lidmi a světem nemůžeme ho však považovati za nic více, než za středověkého inkvizitora.“

Tak, jako je zde kvalita spisovatelova oddělována od jeho politického postoje, projevuje se i v celém sovětském Rusku obecná snaha, aby byla všechna díla dřívějších spisovatelů učiněna přístupnějšími a pochopitelnějšími novým lidem, při tom však aby se čtenářům zabránilo v tom, aby se ztotožňovali s politickými názory, v těchto dílech obsaženými. To se dalo tím způsobem, že stále přicházel k slovu i vydavatel, který sděloval čtenáři kritické pokyny a pomáhal mu v tom, aby viděl klasické dílo ve všech sociologických souvislostech a vztazích.

Tendence a forma.

Toto zabývání se klasiky mělo v celé sovětské literatuře především ten veliký účinek, že vstoupilo opět do popředí oceňování formy. V prvním období bývala všemi způsoby

zdůrazňována tendence, aniž byla projevována velká starostlivost o otázku skutečného účinku. V pozdější době stalo se příliše zabývání slovem podezřelé jakožto domnělá předzvěst formalismu. Nyní se však poznalo, že péče o formu nemusí vždy být vlastním účelem, ale že jí může být použito k revolučním cílům.

O týchž problémech hovořil v roce 1934 také Bucharin, jenž se ostře obrátil proti všem, kdo chtějí bez povšimnutí přejít celé obory básnického umění, poněvadž prý v nich nenalézají sociálních vztahů. Pravil:

„Kosmogonie starých Indů, řecká Iliada a Odyssea, čínské bajky, Vergilova Aeneida, díla velkých řeckých tragiků, píseň o Rolandovi, ruská lidová vyprávění — nebyla všechna tato díla mocným pákami obzvláštní sociální pedagogiky, jež se pokoušela formovati lid podle jejich pojmů a pravidel? Staré kosmogonie byly skutečnými poetickými encyklopediemi. Homér byl hlavním předmětem studia a výchovy po dlouhá staletí. V Římě byly školákům vtlačovány do hlavy verše Vergilovy, avšak ne jako dokumenty bezvýznamné minulosti. Společnost této doby a její sociální vřdovce se tímto způsobem přiváděly na úroveň staletých ideí, které idealisovaným způsobem obrazily jejich vlastní myšlenky, ideje, koncepce, city, jejich tížadost, jejich ideály a jejich touhy. Také aristotelovská katharsis je jen metodou vlastní morální a intelektuální hygieny, a sahá tím daleko nad čistě estetické účinky. A řecká tragedie, od které Aristoteles očekával katharsi, představovala také prostředek zcela velkorysého působení a filosoficko-pedagogického formování diváka. A Horác věděl dobře, co dělá, když psal, že je účelem básnictví spojovati příjemné s užitečným. Známý arabský filosof Averrhoes hovořil o tragedii jako o umění chválení a o komedii jako o umění hanění . . .

Fakt, že mají slova rozhodující význam v básnickém výtvaru, nesmí se v žádném případě dostati do konfliktu se sociologickým smyslem díla. Estetická dovednost nevylučuje politické směřnice. Vždyť samo slovo je výtvoem sociálního vývoje a představuje východisko, kterým dochází k výrazu nesmírného množství důležitých sociálních činitelů. Proto také musíme my marxisté přistoupiti k důkladnému marxistickému studiu otázek řeči, slova, tvoření slov a vývoje řeči.“

Puškinova oslava.

Vidíme, kterak si během dvaceti let sovětský vývoj tvoří poněnáhu nový názor, který nalézá svůj praktický výraz v tom, že jsou v Rusku rozšiřována ve stech a tisících vydáních nejen díla ruských mistrů, ale i celé klasické světové literatury. Mluví se právem o tom, že se tam staly malé svazky Puškinových básní nebo díla Bělinského „předměty davové potřeby“.

Tento vývoj dosáhl vrcholu při oslavách Puškinových, při nichž se opět přiklonil celý národ na stranu tohoto svého vynikajícího klasického básníka. Plných deset dní trvaly puškinovské slavnosti, které počaly v Moskvě 10. února 1937. Z římsy Veliké opery zářilo v Moskvě obrovskými světelnými písmenami Puškinovo jméno s letopočtem. V rozlehlé výstavě bylo nashromážděno všechno, co bylo s básníkem v nějaké souvislosti, dokumenty a obrazy, plastiky a knihy, ba dokonce i nábytek. V moskevské Státní operě byla uspořádána oslava, které se zúčastnila celá vláda se špičkami komunistické strany.

Důležitější než všechny tyto vnějškové oslavy bylo troji různé vydání Puškinových sebraných děl a nescetná levná vydání jednotlivých děl a monografií. Také rozhlas, divadlo a film byly v této době zcela zaujaty Puškinem.

Je to dlouhá cesta, která vede dvacet let od Majakovského proslulého útoku na Puškina až k tomuto únorovému dnu v roce 1937.

TISÍCE KRÁSNÝCH PŘEDMĚTŮ - KAREL KELLNER V PRAZE TISÍCE KRÁSNÝCH DÁRKŮ!

židil na Václavském náměstí čis. 25 na nároží paláce pojišťovny Generali, nové vzorné papírnickví, které je svou vnější i vnitřní úpravou, neméně však svým vynikajícím výběrem zboží skvělou pozoruhodností Prahy. Jakostní spolehlivá zlatá pera, jemné dopisní papíry vybraného vkusu a jiné papírnické zboží pro každou potřebu.